

Fenomenologija kaznenog djela zločina iz mržnje

Đureta, Antonela

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:844922>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Katedra za kazneno pravo

Antonela Đureta

FENOMENOLOGIJA KAZNENIH DJELA ZLOČINA IZ MRŽNJE

Diplomski rad

Mentorica: doc. dr. sc. Reana Bezić

Zagreb, ožujak 2024.

Izjava o izvornosti

Ja, Antonela Đureta pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Antonela Đureta (v.r)

SADRŽAJ:

1. Uvod.....	1
2. Pojam	
2.1. Pojmovno određenje kaznenog djela zločina iz mržnje.....	2
2.2. Karakteristike kaznenog djela zločina iz mržnje.....	4
2.3. Tipologija zločina iz mržnje prema motiviranosti.....	6
2.4. Modus operandi kaznenog djela zločina iz mržnje.....	10
3. Viktimizacija	
3.1. Odnos žrtve i počinitelja.....	14
3.2. Kako ohrabriti žrtvu na prijavu kaznenog djela zločina iz mržnje?.....	16
3.3. Osiguravanje pravde za žrtve zločina iz mržnje.....	17
4. Podudarnost zločina iz mržnje i terorizma	18
5. Suzbijanje zločina iz mržnje	
5.1. Zločini iz mržnje u EU	21
5.2. Zločini iz mržnje u RH	23
5.3. Prekršaji iz mržnje.....	26
5.4. Put prema naprijed.....	28
6. Zaključak	30
7. Literatura	32

1. Uvod

Govoreći o konceptu *zločina iz mržnje* prvenstveno stavljamo naglasak da se radi o kaznenim djelima što su motivirana predrasudama, a mogu se odnositi na nacionalnu, etničku, ili vjersku pripadnost, spolno opredjeljenje, jezik, invaliditet, i sl. Usmjereno je prema pojedincu ili skupini, dok njegove posljedice mogu se prelijevati na čitavu društvenu zajednicu uzrokujući nesklad. Tražeći univerzalno određenje zločina iz mržnje, uviđamo da ga nema, već svaka država samostalno određuje što u zakonodavnom okviru za nju se pod time podrazumijeva. Kod nekih uređenja ono se manifestira kao zasebno, samostalno kazneno djelo, dok kod drugih može podrazumijevati otegotnu okolnost ako je počinjeno „bazično“ djelo sa motivom predrasude protiv „drugačijeg“, pri čemu se normativno zahtijeva i strože kažnjavanje. Kako bi se zločini iz mržnje mogli jasnije detektirati i time suzbiti njihova pojavnost, na međunarodnoj razini eksplicitno su određene osnovne značajke koje moraju uvjetno biti ispunjene da bi se radilo o zločinu iz mržnje ili počinjenom iz predrasude: 1. mora se raditi o ponašanju koje je zakonom propisano kao kažnjivo, te 2. mora biti motivirano predrasudom prema nekoj od zaštićenih osobina svojstvenim žrtvi nasilja. Obzirom na posljedice kakve ima zločin iz mržnje na žrtvu, često se zanemaruje njegova težina, pravdajući da se to događa ciljanoj osobi ili skupini kojoj pripada, a ne svekolikoj društvenoj zajednici. No, obzirom na socioekonomske tranzicije koje se događaju na globalnoj razini, te sve većeg broja migranata i kulturološkog miješanja, svjedoci smo ekspanzije nasilja motiviranog mržnjom ili predrasudama što neminovno pogađa društvo šireći tako netoleranciju i neslogu među istima. Kako bi se pospješila borba protiv zločina iz mržnje, nužno je obuhvatiti sve njegove karakteristike i pojavne oblike kako bi se efektivno odgovorilo na posljedice koje uzrokuje.

Jačanjem zakonodavnog okvira EU kao i obveze država članica da svojim inicijativama doprinose suzbijanju zločina iz mržnje potrebno je prije svega razumjeti što je povod počinitelju na počinjenje takvih djela, odnosno iz čega proizlazi njegova motiviranost te koji pojavni oblici zločina iz mržnje su najučestaliji. U ovom će se radu to obrazlagati uz dostupne statističke podatke i analize pojedinih slučajeva domaće i međunarodne sudske prakse s naglaskom na dužnost nadležnih organa na pružanje potpore i očuvanje integriteta žrtava zločina iz mržnje.

2. POJAM

2.1. Pojmovno određenje kaznenog djela zločina iz mržnje

Ravnopravnost, kao jedna od temeljnih vrednota na kojima počivaju zapadne demokracije, jest ujedno i jedan od glavnih ciljeva nacionalnih vlada, ali i društava koja nastoje tome težiti. Međutim, opreka tome stoji sve rastuća diskriminacija zamijećena u gotovo svim društvenim sferama kao posljedica mondijalizacije, ali i demografskih migracija. Stoga ne iznenađuje činjenica da se sve više pojavljuju kaznena djela motivirana predrasudama, (engl. *bias motivated crimes*) potičući tako društveni razdor i netoleranciju, unatoč sveprisutnim normativnim promjenama na tom području. Pojam djela počinjenih iz predrasuda ili iz mržnje (engl. *hate ili bias crimes*¹) svoj pravni okvir dobiva osamdesetih godina prošlog stoljeća na području Sjedinjenih Američkih Država kao posljedica borbe protiv policijske brutalnosti, prije svega nad Afroamerikancima. Na daljnju bitku protiv zločina iz mržnje utjecali su i pokreti za prava žena, homoseksualaca kao i osoba sa invaliditetom.² Na europskom kontinentu, također započinje borba za suzbijanjem djela motivirana predrasudama, pri čemu Vijeće Europe uspostavlja Europsku komisiju protiv rasizma i nesnošljivosti³, a nedugo nakon toga 1997. godine, Europska Unija osniva Europski nadzorni centar za rasizam i ksenofobiju⁴ sve sa ciljem prepoznavanja i nadziranja posljedica nasilja uzrokovano rasizmom i ksenofobijom. Nastavnu ofenzivu u okvirima Europske unije potom preuzima 2007. godine Agencija EU-a za temeljna prava⁵ ulažući napore u rješavanje gorućeg društvenog problema – *diskriminacije* te sve više prisutnim zločinima počinjenih iz mržnje.⁶ Nadalje, i Europska konvencija o ljudskim pravima i temeljnim slobodama kao međunarodni ugovor⁷, iako ne sadržava konkretnu definiciju zločina iz mržnje, stavlja

¹ Derenčinović, Davor; Getoš, Anna-Maria, Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava, Zagreb, 2008., str. 98.

² Glet, Alke, The German Hate Crime Concept: An account of the classification and registration of bias-motivated offences and the implementation of The Hate Crime Model into Germany's law enforcement system, 2009., str. 2.

³ European Commission against Racism and Intolerance (ECRI) (uspostavljeno na prvoj konferenciji šefova država i vlada država članica Vijeća Europe 1993. godine)

⁴ European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia (EUMC) (osnovalo Vijeće ministara u Beču u lipnju 1997. kao dio koordinirane akcije za razvoj politike za borbu protiv rasizma i ksenofobije)

⁵ European Union Agency for Fundamental Rights (FRA)

⁶ Munivrana Vajda, Maja; Šurina Marton, Andrea, Zločini iz mržnje u Republici Hrvatskoj – neki teorijski i praktični prijevori, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu vol. 26 broj 2/2019 Zagreb, str. 389.-391.

⁷ European Convention on Human Rights, donesena 4.11.1950. u Rimu. Republika Hrvatska ratificirala 5.11.1997. (u daljnjem tekstu: Konvencija)

naglasak na uživanje prava i slobode, *bez diskriminacije* na bilo kojoj osnovi kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijed, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovini, rođenju ili drugoj okolnosti⁸ pa iz toga proizlazi da ima vrlo važnu ulogu u cjelokupnom sustavu podizanja svijesti o zaštiti ljudskih prava i sloboda na području Europe te predstavlja obvezu država potpisnica da u svojim domaćim pravnim sustavima osiguraju i pruže pravnu zaštitu žrtvama onih kaznenih djela u kojima je glavni motiv upravo, diskriminacija. Također, ono što doprinosi jačanju i zaštiti prava i jamstava što proizlaze iz Konvencije jest Europski sud za ljudska prava u Strasbourgu koji djeluje kao instrument zaštite u slučaju kada države nisu uspjele u zaštiti povrijeđenih prava svojih građana, a presude koje donosi Sud obvezujuće su za svaku dotičnu državu pa su dužne postupati u skladu sa njima.⁹

Kao posljedica izmjena i dopuna Kaznenog zakona iz 1997. godine, u hrvatski zakonodavni sustav uvodi se pojam *zločin iz mržnje* pri čemu se navodi da je to kao svako kazneno djelo iz zakona počinjeno iz mržnje prema osobi zbog njezine „rase, boje kože, spola, spolne orijentacije, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovine, rođenja, naobrazbe, društvenog položaja, dobi, zdravstvenog statusa ili drugih osobina.“¹⁰ Međutim, ta odredba nije se pokazala kao najsretnije rješenje u praktičnom smislu, budući da zakon nije izričito navodio obvezu sudaca da pridaju osobitu pažnju je li djelo počinjeno iz mržnje kao pobude. No, prema trenutačno važećem Kaznenom zakonu normativno određenje kaznenog djela zločina iz mržnje definirano je kao djelo počinjeno „*zbog rasne pripadnosti, boje kože, vjeroispovijesti, nacionalnog ili etničkog podrijetla, jezika, invaliditeta, spola, spolnog opredjeljenja ili rodnog identiteta druge osobe*“ te uz to navodi da će se takvo postupanje uzeti kao otegotna okolnost¹¹ pri čemu sada postoji izričita zakonska obveza sudaca da u slučaju počinjenog zločina iz mržnje, uvijek mržnju uzimaju kao otegotnu okolnost prilikom odmjeravanja kazne.¹² Kako bi se žrtvama ovog kaznenog djela mogla pružiti pomoć i potpora, važno je da nadležna tijela ulažu svoje napore kako u pogledu otkrivanja, tako i suzbijanja te sankcioniranja zločina iz mržnje. Stoga je u tu

⁸ Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (pročišćeni tekst MU 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10, 13/17), čl. 14.

⁹ 70 godina Europske konvencije o ljudskim pravima, objavljeno 4.11.2020., <https://uredzastupnika.gov.hr/vijesti/70-godina-europske-konvencije-o-ljudskim-pravima/637>, pristupljeno 20.2.2024.

¹⁰ Kazneni zakon 1997., (Narodne novine 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 84/05, 51/01, 111/03, 190/03, 105/04, 71/06), čl. 89. st. 36.

¹¹ Kazneni zakon (pročišćeni tekst, Narodne novine 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23), čl. 87. st. 21. (u daljnjem tekstu: KZ)

¹² Munivrana Vajda; Šurina, *op. cit.* (bilj. 6), str. 395.

svrhu donesen Protokol o postupanju u slučaju zločina iz mržnje pri čemu se ono definira kao kazneno djelo navedeno u čl. 87. st. 21. KZ-a, zatim kao govor mržnje (javno poticanje na nasilje i mržnju, čl. 325 KZ-a) i prekršaje (članak 4. stavak 1. podstavci 5. i 7. Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima, članak 25. st. 1. i 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije, članak 18. st. 2. Zakona o javnom okupljanju, članak 5. Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira) navodeći ako je počinjeno zbog rasne pripadnosti, boje kože, vjeroispovijesti, nacionalnog ili etničkog podrijetla, jezika, invaliditeta, spola, spolnog opredjeljenja, rodnog identiteta ili kakvih drugih osobina druge osobe.¹³ Ono što se može primijetiti da Protokol u odnosu na važeći KZ kroz sintagmu „ili kakvih drugih osobina druge osobe“ daje mogućnost proširenja kruga zaštićenih karakteristika i time još više ističe ozbiljnost ovog kaznenog djela sa ciljem da svako takvo ponašanje što je praćeno predrasudom, treba strogo kazniti. Osim toga, u zakonsko uređenje ulazi i Pravilnik o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve. Procjena žrtve ima za svrhu pružanje posebnih mjera zaštite, pri čemu svakako treba uzeti u obzir moguće i postojeće opasnosti za žrtvu te njenu osobnu ranjivost posebice glede odnosa žrtve sa osumnjičenikom, načina i okolnosti u kojima je djelo počinjeno, straha od ozbiljnog nanošenja štete samoj žrtvi,... Svakako valja naglasiti kako obvezu procjene za primjenom posebnih mjera imaju sva tijela prethodnog i kaznenog postupka, dakle i policijski službenici, državni odvjetnik te suci¹⁴, sve sa ciljem pravomoćnog okončanja postupka te pružanja pomoći i zaštite žrtve od potencijalnih rizika i trauma kojima je ili bila izložena.

2.2. Karakteristike kaznenog djela zločina iz mržnje

Iako je na razini EU pojačana inicijativa za borbu protiv ovog globalnog fenomena, ipak se postavlja pitanje što točno karakterizira i čini specifičnim upravo *zločin iz mržnje* u odnosu na druga kaznena djela? Konceptualno gledajući ono se sastoji od dva elementa: prvotno podrazumijeva kazneno djelo ili kakvo drugo kažnjivo ponašanje (*the base offense*) u odnosu na osobu ili skupinu osoba ili imovinu, a drugi dio se odnosi na motiviranost i to predrasudama što se odnose na specifične osobine žrtava (*the bias motivation*).¹⁵ Drugim riječima, da bismo govorili o kaznenom djelu zločina iz mržnje, prvenstveno mora biti riječ o

¹³ Protokol o postupanju u slučaju zločina iz mržnje, NN 43/2021 (23.4.2021.), čl.1. st. 1., (u daljnjem tekstu: Protokol)

¹⁴ v. čl. 1.,8., 9. Pravilnika o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve od 31.10.2017. (Narodne novine 106/2017)

¹⁵ Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), Prosecuting Hate Crimes: A Practical Guide, Varšava, 2014., str 19.

djelu koje je prema zakonu označeno kao kažnjivo jer ako djelo nije kažnjivo, ne možemo niti govoriti o zločinu iz mržnje. Drugi element, motiviranost predrasudama, jest upravo ono što ga čini specifičnim i pravi razliku u odnosu na ostale zločine, a nadovezuje se na počiniteljevu predrasudu prema žrtvi ili žrtvama zbog njihovih osobina kao što su spol, vjera, rasa, jezik, seksualna orijentacija, nacionalnost, etnička pripadnost, ... ili kakvim drugim obilježjima karakterističnim za skupinu kojoj žrtva/e pripadaju.¹⁶ Dakle, terminološki sam naziv ima svoje prednosti i mane, no jasno su naznačene sastavnice koje trebaju biti ispunjene da bi se radilo o ovom kaznenom djelu. Ono što je prijeporno prema ovom konceptu zločina iz mržnje, jest upravo *mržnja* i pitanje kako bismo ju sadržajno opisali i je li ona doista njegovo nužno obilježje? Prema općoj definiciji mržnja predstavlja: „snažno negativno čuvstvo usmjereno prema nekoj osobi ili skupini, osobini ličnosti ili načinu ponašanja koje se očituje u nesnošljivosti, neprijateljstvu, srdžbi, pa i progonu i maltretiranju objekta mržnje. Nesreća i neugoda koju doživljava objekt mržnje izvor je zadovoljstva za osobu koja mrzi.“¹⁷ Takvo doslovno shvaćanje pojma moglo bi dovesti do iluzije da je ona primarno obilježje ovog kaznenog djela, odnosno da mržnja kao intenzivno emotivno stanje, mora subjektivno biti prisutna na strani počinitelja. Zapravo, u kontekstu zločina iz mržnje, ono je počinjeno kada je s namjerom odabran pojedinac ili skupina ili imovina zbog postojanja određenih zaštićenih karakteristika što se odnosi na njih. Dakle, nije emocionalno ili psihičko stanje to koje primarno definira zločin iz mržnje, već postojanje predrasuda što ih počinitelj ima prema žrtvi. Stoga, možemo zaključiti da djelo treba kvalificirati kao zločin iz mržnje ako je ono učinjeno zbog predrasude radi postojanja zaštićenog obilježja. Ujedno, to podrazumijeva potrebu dokazivanja postojanja uzročne veze između kažnjivog ponašanja i obilježja jer činjenica je da postoje kaznena djela koja su motivirana mržnjom, ali se nužno ne stavljaju u kategoriju zajedno sa kaznenim djelima iz mržnje ukoliko ne ispunjavaju navedene elemente.¹⁸ Tako je bilo u slučaju ubojstva nizozemskog filmskog redatelja Thea Van Gogha koji je u javnosti žestoko kritizirao islam i to kroz svoj film „Submission“, pri čemu je ubojica Mohammed Bouyeri izjavio kako mu je oduzeo život s namjerom, ali ne zbog mržnje što je Van Gogh bio Nizozemac, a on Marokanac, već zbog svojih osobnih uvjerenja pa je sud odlučio da ubojstvo nije počinjeno zbog predrasuda.¹⁹

¹⁶ *Ibid.* str. 20.

¹⁷ Hrvatska enciklopedija, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024., <https://www.enciklopedija.hr/clanak/mrznja>, pristupljeno 22.2.2024.

¹⁸ Munivrana Vajda; Šurina, *op.cit.* (bilj. 6), str. 400.

¹⁹ Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), *op.cit.* (bilj. 15), str. 13.–15.

2.3. Tipologija zločina iz mržnje prema motiviranosti

U najtežim kaznenim slučajevima, postojanje predrasude prema nekoj osobi može biti lako uočljivo, no u manjim incidentima utvrđivanje i identificiranje prisutnosti predrasude može postati vrlo komplicirano i zbog toga često ne bude detektirano što dovodi do ne sankcioniranja zločina iz mržnje. Ono predstavlja specifičan oblik nasilja, i nedostatak njegova neprepoznavanja dovodi do još veće traume i patnje za žrtvu, ali i njenu zajednicu za koju se smatra da joj pripada.²⁰ Kako bismo razumjeli obilježja i motivacije zbog kojih je počinjen zločin iz mržnje potrebno je barem bazično odrediti tipologiju počinitelja. Najčešće se radi o slijedećoj klasifikaciji: počinitelji iz zabave (*thrill-seeking offenders*), reaktivni tip počinitelja (*reactive offenders*) te misionarski tip počinitelja (*mission offenders*), ali ona kao takva nije konačna. Postoje i neki drugi, dodatni čimbenici koji utječu na motiviranost, kao što je osveta, pa ne treba smatrati da će se svaki počinitelj nužno u jednu od tih klasifikacija ukomponirati, već treba svakom slučaju individualno pristupiti.

Počinitelji iz zabave prije svega odlikuju adolescenti ili skupine mlađih osoba koji obično prouzroče lakše oblike kaznenog djela zločina iz mržnje. Oni u pravilu ne pripadaju organiziranim grupacijama niti nemaju jasno definirana stereotipna mišljenja prema ranjivim skupinama. Ostvarivanje sociološkog ili psihološkog ushićenja, hvaljenje, inicijacije ili prihvaćanje od svojih vršnjaka ili pak čista dosada pod utjecajem alkohola i opojnih sredstava je generalno ono što predstavlja pravi motiv ovakvog tipa počinitelja. Najčešće odabiru žrtve za koje smatraju da su za njih inferiorne, slabije prema svojim svojstvima i to vrlo često slučajnim odabirom pa to dovodi do problema identifikacije i sankcije samih napadača. Često su njihovi napadi u obliku huliganizma, vandalizma te oskvrnuća kao primjerice slučaj u Čapljini gdje su dva maloljetnika uništavala i vandalizirala muslimanske vjerske objekte.²¹ Isto tako prema podacima iz 2021. godine kojima raspolaže Organizacija za europsku sigurnost i suradnju²² u Hrvatskoj u blizini jedne škole, skupina hrvatskih studenata napala je skupinu srpskih srednjoškolaca pri čemu je jednom od njih zadan šamar što je dovelo do

²⁰ McDevitt, Jack; Levin, Jack; Benett, Susan, Hate Crime Offenders: An Expanded Typology, Journal of Social Issues, Northeastern University, Vol. 58, No. 2, 2002., Boston, str. 304.

²¹ Obrat u slučaju vandalizma kod Čapljine: Hrvati prijavili vlastitu djecu i natjerali ih na ispriku - "Pobijedila je ljudskost", 16.6.2023., <https://dnevnik.hr/vijesti/svijet/obrat-u-capljini-hrvati-su-prijavili-vlastitu-djecu-i-natjerali-ih-na-ispriku-pobijedila-je-ljudskost---787260.html>, pristupljeno 22.2.2024.

²² Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE)

masovne tučnjave i vrijeđanja između skupina, a kasnije im je bila potrebna i liječnička pomoć.²³ Valja naglasiti kako to ne znači da nisu ili ne mogu biti prisutni i drugi, teži oblici nasilja. Važno je kako i na koji način će društvo i nadležni organi reagirati i osuditi njihovo djelovanje jer često napadači smatraju da zajednice na mare za žrtve ili štoviše da podržavaju takvo njihovo postupanje. Upravo manjkavost reakcije u ovakvim slučajevima može dovesti do stalnih ponavljanja protupravnih ponašanja.²⁴

Tako prema analizi predmeta, bostonske policije, vezanih uz zločin iz mržnje u 66% slučajeva radilo se o počinjenju zbog uzbuđenja te kao počinitelji najviše su se pojavljivali maloljetnici ili mladi punoljetnici. Zanimljiv je podatak da u 91% slučajeva su to činili zbog puke zabave i nezrelom željom da pokažu svoju nadmoć nad žrtvama kako bi se kasnije mogli hvaliti pred svojim prijateljima. U potragu za žrtvama najčešće su se uputili u gej noćne barove, obližnje crkve ili u kvartove gdje dominiraju manjine, a odabirali su ih samo po tome što su izgledale „nekako drugačije od ostalih“, a svoje su napade manifestirali u vidu uvreda, nanošenja lakših tjelesnih ozljeda, iscertavanjem grafita i uništavanjem javne imovine najčešće svojom tjelesnom silom, kamenjem, palicama.²⁵

Sama nazočnost određene skupine pojedinaca sa specifičnim obilježjima, kod *reaktivnog tipa počinitelja* predstavlja ugrozu njihovih prava pri čemu opravdanost za počinjeno djelo zločina iz mržnje pronalaze u tome da njihov život ili njihova prava, zajednica, okolina, povlastice koje uživaju, jesu ugrožene. Tako je primjerice u rujnu 2021. godine Općinski sud u Splitu proglasio počinitelja krivim za kazneno djelo poticanja na nasilje iz čl. 325. st.1. KZ-a: „*Tko putem tiska, radija...ili mreže... kojima se poziva na nasilje ili mržnju usmjerenu prema skupini ljudi ili pripadniku skupine zbog njihove rasne, vjerske, nacionalne ili etničke pripadnosti...spola, spolnog opredjeljenja, ... kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.*“, te ga je uvjetno osudio na deset mjeseci zatvora i novčanu kaznu zbog dijeljenja anti-LGBTI prijetnji smrću na društvenim mrežama u zbog LGBTI povorke ponosa u Splitu.²⁶ Dakle, njihov motiv proizlazi iz potrebe obrane od stvarne ili krivo percipirane ugroze zbog prisutnosti pojedinaca ili grupe koja za njih predstavlja prijetnju. Iako u pravilu nemaju kaznenu prošlost, motivirani su da izazovu osjećaj nemira, zastrašivanja te bespomoćnosti prema ciljanim skupinama, najčešće prema „obojanima“ i time nastoje „poslati poruku“ nepoželjnosti takvim „autsajderima“. Zanimljivo je što takvi počinitelji zapravo ne vide ništa

²³ ODIHR's Hate Crime Data for 2021., <https://hatecrime.osce.org/croatia?year=2021>, pristupljeno 23.2.2024.

²⁴ McLaughlin, Karen A.; Lang, Cynthia; Brilliant Kelly A., *Responding to Hate Crime: A Multidisciplinary Curriculum for Law Enforcement and Victim Assistance Professionals*, 2000., str. 48.-49.

²⁵ McDevitt; Levin; Bennett, *op. cit.* (bilj. 20), str. 307.

²⁶ ODIHR's Hate Crime Data for 2021., *op. cit.* (bilj. 23)

loše u svom postupanju, pritom misleći da je ono legitimno i razumno. Njihova okolina i oni sami osjećaju se napadnuti prisustvom žrtve. Tako i autori u primjeru navode brutalno premlaćivanje Indijca u New Jerseyju od strane počinitelja jer se on osjećao uvrijeđenim zbog prisutnosti „Hindusa“ u svom susjedstvu.²⁷

Prema analizi dostupnih podataka oko 25% slučajeva zločina iz mržnje prijavljeno je kao reaktivno (obrambeno). Motiv takvog napada bila je potreba zaštite zajednice od tzv. „uljeza“ s ciljem da natjeraju pripadnike pojedinačnih skupina, najčešće crnaca i Latino Amerikanaca da se presele i da time „pošalju poruku“ i drugim pripadnicima da nisu u budućnosti dobrodošli u njihova susjedstva. Autori smatraju da na to sve imaju utjecaj i demografske promjene, posebice u onim područjima u kojima su živjeli isključivo bijelci.²⁸

Ono što motivira počinitelje nije samo animozitet prema izabranim pojedincima, već je praćeno nizom emotivnih stanja poput straha, bijesa, ogorčenosti, neshvaćenosti pa i osjećajem superiornosti i kada se to spoji sa predrasudama koje imaju prema svojim žrtvama, može rezultirati fatalnim posljedicama. To nas dovodi do slijedeće klasifikacije, a to je *misionarski tip počinitelja*. Ovi počinitelji se često smatraju neurotičnima, sumanutima te imaju ozbiljno iskrivljenu percepciju realnosti sa dubokim uvjerenjem da to što čine ili moraju učiniti jest prema uputi više sile od npr. *Boga, Führer-a*, i sl. Mišljenja su da se moraju suprotstaviti problemima ili teškoćama koje su nastale kao posljedica prisutnosti „drugačijih“ osoba ili skupina u njihovoj zajednici. Vjeruju da se nalaze u „misiji“ te da moraju pomoći svijetu da se riješi tog „zla“ smatrajući da su oni ti koji su pomno odabrani u tu svrhu. Zato ne iznenađuje činjenica da svoje žrtve doživljavaju kao zle, barbarske, devijantne i da upravo njihova prisutnost čini svijet lošijim mjestom pa se moraju obračunati sa njima, prije nego za to bude kasno. Kao počinitelji najgorih kaznenih djela poput masovnih ubojstava ili terorizma za svoju misiju odabiru mjesta gdje najviše obitavaju ciljane grupe, čineći to najviše iz religioznih ili rasnih razloga (npr. *Ku Klux Klan, neonacisti, skinheads, džihadisti, ekstremna desnica, ljevica...*), a njihov manifest obično završava samoubojstvom. Tako autor navodi slučaj Marca Lepinea koji je počinio masovno ubojstvo na Sveučilištu u Montrealu ubivši 14 žena. U njegovoj labilnoj percepciji objekt njegove mržnje bile su žene, gdje je tvrdio da mu je feminizam upropastio život, a svoj manifest završio je samoubojstvom. Ujedno za ovu tipologiju počinitelja je specifično da se povezuju sa drugim istomišljenicima, najčešće putem

²⁷ McLaughlin; Lang; Brilliant, *op. cit.* (bilj. 24), str. 51.

²⁸ McDevitt; Levin; Benett, *op. cit.* (bilj. 20), str. 308.

društvenih mreža, objašnjavajući svoje stavove prožete mržnjom i uznemirujućim sadržajem.²⁹

O tome svjedoči i slučaj Dylanna Roofa koji je osuđen na smrtnu kaznu zbog počinjenog rasnog zločina iz mržnje u crkvi u Charlestonu u Južnoj Karolini 17. lipnja 2015. godine., ubivši pritom devet Afroamerikanaca prilikom čitanja Biblije. Iako se žalio na dobivenu kaznu, sud je ostao pri svome stavu da ništa ne može opravdati užas koji je Roof učinio te je njegov zločin kvalificiran za najoštriju kaznu što društvo može nametnuti jednom pojedincu.³⁰ Valja spomenuti i Norvežanina Andersa Breivika koji je 2011. godine u svom masovnom pohodu ubio 77 ljudi, a prilikom analize njegova slučaja, utvrđeno je kako glavni motiv za taj pohod bile su predrasude koje je gajio prema pripadnicima pojedinačnih skupina poput imigranata, pripadnicima različitih rasa, posebice protiv muslimana, feministkinja, ali i protiv norveške Laburističke stranke i njezina stava o poštivanju koncepta prihvaćanja različitosti, a smatrao ju je glavnim krivcem za političke i društvene promjene koje su se zbivale u Norveškoj u to vrijeme.³¹

Neki autori koji se bave problematikom zločina iz mržnje, kao motiv navode i osvetu kao odgovor na događaje koji su se zbili kao posljedica diskriminacije. Prema nekim podacima čak oko 8% slučajeva upravo čine kaznena djela počinjena iz mržnje čiji glavni motiv jest odmazda, a najčešći počinitelji jesu pripadnici mlađe populacije koji sebe vide kao *osvetnike časti*, smatrajući da za počinjene incidente netko mora odgovarati.³² Kao primjer navodi se slučaj prosvjeda iz 1992. godine u Los Angelesu koji se zbio nakon objave oslobađajuće presude policajaca koji su bili optuženi za premlaćivanje Afroamerikanca Rodneya Kinga, pa se grupa mlađih crnih muškaraca odlučila na osvetnički pohod te su nasumično iz kamiona izvukli bijelog vozača i nanijeli mu teške tjelesne ozljede, tvrdeći da je taj čin bio odgovor na policijsku brutalnost i pravosudni sustav koji je zakazao u pružanju zaštite Rodneya Kinga.³³ Jedan od takvih primjera jest i ubojstvo Georga Floyda, čija je smrt duboko potresla američku zajednicu što je u konačnici rezultiralo masovnim prosvjedima diljem Amerike koji su se kasnije pretvorili u val nasilja, pljački, vandalizma te ubojstava.

Iako bismo mogli zaključiti da zbog pojmovnog određenja *zločin iz mržnje*, počinitelj

²⁹ McLaughlin; Lang; Brilliant, *op.cit.* (bilj. 24), str. 52.

³⁰ Romero, Dennis; Cusumano, Anthony, Death sentence upheld for Dylann Roof, who killed 9 in South Carolina church shooting, NBC news, 26.8.2021., <https://www.nbcnews.com/news/us-news/death-sentence-upheld-man-who-killed-9-south-carolina-church-n1277667>, pristupljeno 23.2.2024.

³¹ Tripković, Milena, Ekspanzija mržnje: osnovna obilježja masovnih zločina iz mržnje, 2011., str. 45.

³² McDevitt; Levin; Benett, *op. cit.* (bilj. 20), str. 309.

³³ McLaughlin; Lang; Brilliant, *op. cit.* (bilj. 24), str. 53.

djeluje upravo motiviran mržnjom, iz opisane tipologije možemo uvidjeti da ti motivi ili razlozi protupravnih ponašanja uistinu mogu biti različiti. Čak štoviše u nekim slučajevima mržnja uopće nije motiv za takvo protupravno ponašanje već to može biti potreba za dokazivanjem ili prihvaćanjem od strane vršnjaka, dosada, osveta, strah, ljutnja, osjećaj ugroženosti, ili kao skup više raznih motiva, no važno je naglasiti da u izvorištu ovog djela mora postojati predrasuda prema zaštićenoj osobini.

2.4. Modus operandi kaznenog djela zločina iz mržnje

Budući da su nasilne akcije i nesnošljivost zbog predrasuda prema pojedincima počele biti problem u društvenoj zajednici tvoreći širok raspon oblika nasilja i to od oštećivanja imovine, prijetnji, zastrašivanja, preko tjelesnog ozljeđivanja pa sve do ubojstava, obzirom na način počinjenja kaznenih djela zločina iz mržnje dijele se na *vandalizam*, *verbalne delikte* (govor mržnje) te *delikte nasilja*.³⁴

Nasilno ponašanje prema pripadnicima druge rase, vjere, spola, ili samo stereotipna marginalizacija pojedinaca jer ih drugi smatraju „drugacijima“, često se manifestira u obliku divljaštva, vandalizma. Tako prema KZ-u: „*tko ošteti, uništi, izobličiti ili učini neuporabljivom tuđu stvar, kaznit će se kaznom zatvora do dvije godine. Kaznom iz stavka 1. ovog čl. kaznit će se tko crtežima ili natpisima neovlašteno mijenja izgled zidova, motornih vozila ili drugih površina.*“³⁵ Ono što se najčešće podrazumijeva pod vandalizmom jest iscrtavanje grafita, razbijeni prozori kuća, crkava, zgrada, javnih institucija, paleži, oštećivanje kulturnih dobra, javnih površina i sl. Prema statističkim podacima od 2013. do 2018. godine oštećenja su se najviše odnosila upravo na pisanje grafita i to 39%, no zanimljivo je da većina njih nije bilo ispisano zbog specifičnih svojstva vlasnika. Što se tiče oštećenja privatnih stvari, najviše automobila, bilo je 35,3 %, pri čemu su automobili imali srpske registarske oznake. Dakle, oštećivanje je bilo motivirano predrasudama po nacionalnoj osnovi.³⁶ Prema podacima kojima raspolaže Organizacija za europsku sigurnost i suradnju (u daljnjem tekstu OSCE), u Hrvatskoj 2021. godine glede zločina iz mržnje, sveukupno je 101 kazneno djelo zabilježeno od strane policije, od kojih se 16 odnosi na uništavanje imovine. Zanimljivo je da većina njih je motivirano rasizmom i ksenofobijom, a manji broj protiv pripadnika kršćanske

³⁴ Derenčinović; Getoš, *op. cit.* (bilj. 1), str. 99.

³⁵ Kazneni zakon (pročišćeni tekst, Narodne novine 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23), čl. 235. st.1. i 2.

³⁶ Munivrana Vajda Maja; Sučić, Ines; Maršavelski, Aleksandar; Eterović, Ivana, Zločin iz mržnje u Hrvatskoj: Empirijsko istraživanje slučajeva u razdoblju od 2013. do 2018. godine, str. 27.

vjeroispovijesti te pripadnika LGTBI zajednice. Jedan od slučajeva zbio se uoči katoličkog Uskrsa u području naseljenom srpskom manjinom gdje su uništeni dvojezičnih putokazi na srpskom jeziku. Ili primjerice slučaj provale u srpsku pravoslavnu crkvu pri čemu su uništeni i razbacani dijelovi namještaja te drugi predmeti što je rezultiralo znatnom imovinskom štetom. Spominje se i oštećivanje sedamnaest nadgrobnih spomenika na pravoslavnom groblju, slomljeni križevi, razbijena statua jednog od pokojnika, a srušeno je još petnaest nadgrobnih spomenika. Usporedbe radi u 2022. godini zabilježen je porast protupravnih djela učinjenih iz mržnje protiv imovine i to čak njih 29, a 28 u 2020.³⁷ godini, dok u 2018.³⁸ i 2019³⁹. godini iako je bilo svega 9 slučajeva zabilježeno od strane policije kako navodi OSCE, svako od njih bilo je opet motivirano rasizmom i ksenofobijom. Primjerice osmrtnice dvojice hrvatskih državljana muslimanske vjeroispovijesti bile su namazane svinjskom mašću ili kuća koju je romska obitelj kupila biva zapaljena, a sam počinitelj je javno vrijeđao romsku obitelj i rastrojeno prijetio da će palež ponoviti.⁴⁰

Svjesni smo činjenice da zločini iz mržnje itekako utječu na sigurnost društvene zajednice i vrlo lako mogu dovesti do širenja napetosti i pojačanog intenziteta nesigurnosti koji mogu voditi u sve brutalnije oblike nasilja. No, postavlja se pitanje što je s govorom mržnje, posebice danas kada smo svi prisutni na društvenim kanalima, skrivajući se iza anonimnih profila, gdje svatko može javno i jasno izraziti svoje stavove. Može li se doista postići ravnoteža poštivanja ljudskih prava s jedne strane te slobode govora s druge strane, a da se pritom ne prijeđe granica zakona?

Kazneno djelo javnog poticanja na nasilje i mržnju ili nama srodnije *govor mržnje*, u čl. 325. KZ-a glasi: „*tko putem putem tiska, radija, televizije, računalnog sustava ili mreže, na javnom skupu ili na drugi način javno potiče ili javnosti učini dostupnim letke, slike ili druge materijale kojima se poziva na nasilje ili mržnju usmjerenu prema skupini ljudi ili pripadniku skupine zbog njihove rasne, vjerske, nacionalne ili etničke pripadnosti, jezika, podrijetla, boje kože, spola, spolnog opredjeljenja, rodnog identiteta, invaliditeta ili kakvih drugih osobina, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.*“⁴¹ Primjetno je da javno poticanje na nasilje i

³⁷ ODIHR's Hate Crime Data for Croatia 2020., <https://hatecrime.osce.org/croatia?year=2020>, pristupljeno 23.2.2024.

³⁸ ODIHR's Hate Crime Data for Croatia 2018., <https://hatecrime.osce.org/croatia?year=2018>, pristupljeno 23.2.2024.

³⁹ ODIHR's Hate Crime Data for Croatia 2019., <https://hatecrime.osce.org/croatia?year=2019>, pristupljeno 23.2.2024.

⁴⁰ ODIHR's Hate Crime Data for Croatia 2022., <https://hatecrime.osce.org/croatia?year=2022>, pristupljeno 23.2.2024.

⁴¹ Kazneni zakon (pročišćeni tekst, Narodne novine 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23), čl. 325. st. 1.

mržnju ima gotovo jednak opus zaštićenih svojstva kao i zločin iz mržnje prema čl. 87.st. 21. KZ-a uz jednu razliku. U potonjem izostaje generalna klauzula koja kod kaznenog djela javnog poticanja na nasilje i mržnju je navedena kao „kakve druge osobine“, stoga postoje mišljenja da se ipak *govor mržnje* treba sagledati odvojeno od samog zločina iz mržnje. Isto tako da bi se uopće radilo o zločinu iz mržnje potrebno je da bude počinjeno bazično kazneno djelo motivirano predrasudama, dok kod govora mržnje nije uvjetna takva kvalifikacija.⁴² Prema službenim podacima Centra za mirovne studije, 2017. godine prijavljeno je 23 incidenta motivirana predrasudama pri čemu je njih sedam zabilježeno u vidu javnog poticaja na nasilje i mržnju potaknuto rasizmom i ksenofobijom (5 slučajeva), ali i seksualnom orijentacijom (2 slučajeva). U 2018. godini od ukupno 33 kaznena djela, 5 njih se odnosi na poticanje nasilja motivirano antisemitizmom (1 slučaj), anti romskim predrasudama (2 slučajeva) te rasizmom (2 slučajeva). Isti trend se nastavlja i u 2019. godini, ali sa povećanjem od ukupnog broja 48 zabilježenih takvih djela, pri čemu se njih 12 odnosi na javno poticanje na nasilje sa gotovo istim predrasudama uključujući i predrasude obzirom na seksualnu orijentaciju i rodnom identitetu (4 slučajeva) te osobama sa invaliditetom (1 slučaj). Dok, primjerice za 2020. godinu od ukupno zabilježenih 87 zločina iz mržnje nema ni jedan vezan uz govor iz mržnje.⁴³

U današnje vrijeme širenjem internetske globalizacije, posebice zabrinjava sve rastuća prisutnost govora iz mržnje i sve veći broj javnog zagovaranja lažne demagogije, utopije, sijanja straha prema „drugacijima“, a sve to se javlja kao posljedica gospodarskih, industrijskih i socijalnih tranzicija, pri čemu je i pojava COVIDA-19 i tada potrebna izolacija tome doprinijela. Iako se najviše orijentiramo na govorne izričaje kada govorimo o govoru mržnje, valja napomenuti kako se on pojavljuje i u neverbalnom obliku poput slika, gestikulacija, znakova.

Kao primjer javnog poticanja na nasilje i mržnju putem društvenih mreža svjedoči i slučaj *Beizaras i Levickas protiv Litve* od 2020.⁴⁴ godine kada je podnositelj zahtjeva pred ESLJP, na svome Facebook profilu objavio fotografiju poljupca sebe i svog partnera što je dovelo do komentara punih mržnje sa pozivanjem na nasilje poput „ubijte ih, šljam, gorite u paklu, zapalite pedere...“ i time ozbiljno dovodeći u pitanje poštivanja i zaštite sigurnosti te dostojanstva podnositelja.

⁴² Munivrana Vajda; Šurina, *op. cit.* (bilj. 6), str. 413.

⁴³ Pregled statistika incidenata motiviranih predrasudama i mržnjom 2015.-2020., Centar za mirovne studije, str. 10., 17., 21., 28.

⁴⁴ v. ECHR, *Beizaras and Levickas v. Lithuania* od 14. svibnja 2020.

Kao posljednja kategorizacija načina izvršenja zločina iz mržnje pojavljuju se *delikti nasilja*. Kao društvo smo svjedoci prisutnosti nasilnog ponašanja još od davnina kroz mnogobrojne ratove, revolucije, pobune, ustanke, pa nije novost koliki učinak nasilje ima na naš svakidašnji život i sigurnost. Neprestano smo putem raznih komunikacijskih kanala izloženi informacijama o sveprisutnom nasilju u vidu ubojstava, terorizma, ratova, incidentima motiviranih mržnjom i predrasudama, pedofiliji, silovanjima, vršnjačkom nasilju, i sl. pa ne iznenađuje da kao pojedinci sve više osjećamo strah i nelagodu gdje god se kretali.

Nasilno ponašanje obično podrazumijeva uporabu fizičke ili psihičke sile čime se neposredno ili posredno ugrožava integritet čovjeka, ali i imovine, kršeći zakonom zaštićena prava zajednice. Nasilje, kao pojam može biti višedimenzionalno, ali kada govorimo o *deliktima nasilja*, ona u užem smislu podrazumijevaju ponašanja koja zakon zabranjuje jer se njima krše ustavom zaštićene vrednote (kao kaznena djela) te pravila društvene discipline (kao prekršaji). Najčešće se manifestira u pojavnim oblicima fizičkog, verbalnog, imovinskog, seksualnog nasilja.⁴⁵ Iako je još ranije u radu spomenuto da bi se kazneno djelo detektiralo kao počinjeno iz mržnje, potrebno je da budu ispunjena dva elementa, bazično kazneno djelo te motiviranost predrasudama ili mržnjom. Ali isto tako je i sam zakonodavac kod pojedinih kaznenih djela propisao, ukoliko su učinjena iz mržnje predstavljaju teži oblik, što je vidljivo u trenutno važećem KZ-u kod kaznenog djela teškog ubojstva, tjelesne ozljede, teške tjelesne ozljede, osobito teške tjelesne ozljede, teškog kaznenog djela protiv spolne slobode, sakaćenja ženskih spolnih organa, i izazivanja nereda.⁴⁶

Prema analizi statističkih podataka u 2018. godini, od ukupno 33 registriranih kaznenih djela zločina iz mržnje, njih 5 se odnosilo na fizičko nasilje u vidu nanošenja teških tjelesnih ozljeda (čl. 118. KZ-a) te nasilničkog ponašanja (čl. 323. a KZ-a) motivirana najviše ksenofobijom i rasizmom te predrasudama protiv Roma i muslimana. Primjerice irački tinejdžer, kao tražitelj azila, nakon vraćanja iz škole fizički je napadnut, a isto mu se prijetilo putem društvenih mreža, ili Srbi koji su u svom susjedstvu bili izloženi vrijeđanju i fizičkom napadu zbog nacionalne pripadnosti. U 2019. godini od ukupno 48, njih 11 se odnosilo na fizičko nasilje, sva redom motivirana ksenofobijom i rasizmom, a samo 1 napad bio je usmjeren na pripadnika LGTBI zajednice. Kao primjer navodi se dječak migrant iz Afganistana koji je opljačkan i pretučen od skupine graničnih policajca pri čemu su ga

⁴⁵ Derenčinović; Getoš, *op. cit.* (bilj. 1), str. 40.

⁴⁶ Munivrana Vajda; Šurina, *op. cit.* (bilj. 6), str. 395.

natjerali da se skine, nanijevši mu ozlijede elektrošokovima. Žrtva je izgubila svijest i zadobila prijelom rebara, unutarnje krvarenje te hematom. Ili u primjeru žene Romkinje koja je fizički napadnuta te izbačena iz trgovačkog centra. U 2020. godini, prema zabilježenim podacima od ukupno 87, 6 njih se odnosilo na fizički napad, a u 2021. godini zabilježen je porast na ukupno 101 kazneno djelo zločina iz mržnje, pri čemu se 10 odnosilo na fizičko nasilje, 2 na seksualno nasilje, a čak 44 na prijetnje ili prijeteće ponašanje, a u gotovo svim djelima motiviranost se odnosila na ksenofobiju i rasizam. Iako je u 2022. godini prema postojećim podacima broj kaznenih djela bio u opadanju, njih 80 zabilježeno, i dalje je većina bila počinjena zbog rasizma i ksenofobije, a nešto manje zbog etničke pripadnosti, seksualne orijentacije te vjerskog opredjeljenja, npr., u slučaju jednog Hrvata kojeg su teško pretukla dvojica muškaraca, polomivši mu zube nanijevši mu tjelesne ozljede, a sve samo zato što mu je žena Ruskinja, optužujući ga pritom da radi kao ruski agent.⁴⁷ Slijedom postojeće analize možemo uvidjeti kako najveći broj zločina iz mržnje počinjeno je zbog postojećih predrasuda prema oštećenome zbog njegove boje kože, tj. rasne pripadnosti i straha te nelagode prema strancima, a kao način izvršenja najčešće se pojavljuju u vidu fizičkih napada poput tjelesnih ozljeda i teških tjelesnih ozljeda, kao i prijetnji te prijetećeg ponašanja, uništavanja imovine, a nešto manje u obliku seksualnih napada.

3. Viktimizacija

3.1. Odnos žrtve i počinitelja

Cilj počinjenja kaznenog djela zločina iz mržnje prema počinitelju je davanje do znanja žrtvi, ali i skupini ili manjini za koju smatra da joj pripada, jasnu poruku neprihvatanja, nepriznavanja, ili nasilja nad njihovim osobnim integritetom. Učinak djela na žrtve je specifičan jer ne samo da im uzrokuje emotivnu bol i strah, već ih dehumanizira i daje do znanja da „će biti odbačene od okoline“ upravo zbog svojih osobina ili izbora. Zato zločin iz mržnje ima mnogo teži utisak na žrtvu, nego li „obična“ kaznena djela jer njima se dira u sferu privatnosti, intimnosti, osobnog obilježja oštećenika. Valja naglasiti kako posljedice zločina iz mržnje, iako izravno pogađaju žrtvu, ujedno ostavljaju utisak i na obitelj ili zajednicu pri čemu svatko od njih svjesno biva upozoren da zbog svojih karakteristika mogu biti potencijalno diskriminirani. Tako prema Direktivi EU žrtvom se smatra osoba koja je *„pretrpjela štetne posljedice, uključujući fizičke, psihičke ili emocionalne ili ekonomski*

⁴⁷ ODIHR's Hate Crime Data for Croatia, <https://hatecrime.osce.org/croatia>, pristupljeno 25.2.2024.

*gubitak što je direktno uzrokovano kaznenim djelom, a ujedno uključuje i članove obitelji osobe koja je umrla od posljedica kaznenog djela, a time su pretrpjeli štetne posljedice zbog smrti te osobe“.*⁴⁸ Smatra se žrtvom osoba koja je pretrpjela diskriminaciju prema nekoj od osnova, bilo pojedinačno ili grupno, neovisno o tome što možda počinitelj nije detektiran ili kazneno procesuiran. Valja naglasiti kako žrtvama prije svega treba pružiti mogućnost zaštite od neravnopravnosti putem pravosudnog tijela sve u svrhu da se izbjegne reviktimizacija.

Zbog različitog vida trauma što ih je žrtva doživjela zbog zločina iz mržnje, važno je naznačiti da počinitelj nije to učinio zbog onog što je ona uradila, već zbog toga što njena svojstvena karakteristika i onog što ona prikazuje, za počinioca predstavlja ugrozu, prijetnju. Zato je nužno oštro sankcionirati ovu vrstu kaznenog djela kako bi se žrtvi pružila sigurnost u okolini u kojoj boravi, a da pritom ne bude etiketirana. Često zbog osjećaja srama ili nedovoljnog razumijevanja, žrtve se vrlo često ne odluče boriti protiv zločina iz mržnje i to zbog shvaćanja kako u svakom datom trenutku mogu biti ponovno viktimizirane zbog pripadajućih osobina. Zbog stajališta da nadležni organi ne će ili ne žele pružiti potrebnu im zaštitu, to dovodi do malog broja i prijavljenih kaznenih djela. Praćene osjećajem ljutnje i nemira, žrtve se mogu dodatno sukobljavati unutar obitelji ili skupine kojoj pripadaju ili pak suprotno, odvažavaju se „prihvatiti“ mržnju prema njihovim specifičnim obilježjima kao pod normalno, a neki se odluče uzvratiti istom mjerom, nasiljem. Neke žrtve su toliko obeshrabrene da jednostavno dopuste počiniteljima da „pobjede“, skrivajući tako svoj personalni identitet.⁴⁹

Prema analizi koju su proveli autori u razdoblju od 2013. do 2018. godine, glede viktimoloških pokazatelja od ukupno zabilježene 192 žrtve, većinski se pojavljuju muškarci (72,4%), a pritom su zastupljene sve dobne skupine. Također, analiza prikazuje da veći broj žrtava je napao jedan počinitelj (65,5%), a u nešto manjem postotku (24,7%) kao napadači pojavljuju se skupine od 2 do 6 pripadnika. Za 71,9% žrtava počinjeno djelo je imalo neku posljedicu, kao primjerice u postotak od 30,4% spadaju tjelesne ozljede, njih 16,4% je pretrpjelo neki vid psihičke posljedice, a 26% osjećale su se prestrašeno. U manjem postotku od 13,6% pojavljuje se oštećivanje imovine, a samo njih 2,6% osjećali su se poniženo i povrijeđeno. Ono što iznenađuje da čak u 62,7 % slučajeva žrtva i počinitelj nisu se poznavali, a počinitelji koji su žrtvi bili poznati, njih 14,9% se odnosilo na susjede, a 14,3%

⁴⁸ Direktiva 2012/29/EU o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP, od 25. listopada 2012.

⁴⁹ OSCE, Hate Crime Victims in the Criminal Justice System: A Practical Guide, Varšava, 2020. godina, str. 30.

navodi da se radilo o nekoj drugoj vrsti poznanstva, dok 5,6% počinitelja proizlazi iz obitelji.⁵⁰

3.2. Kako ohrabriti žrtvu na prijavu kaznenog djela zločina iz mržnje?

Kao najučestaliji razlog ne prijavljivanja zločina iz mržnje jest bojaznost žrtava u sposobnost i zainteresiranost nadležnih organa da će kvalitetno pristupiti u rješavanju istih. Manjkavost percepcije sudbene vlasti u pogledu otkrivanja i utvrđivanja zločina iz predrasuda ili mržnje, može dodatno traumatizirati žrtvu što obično dovodi do kontra efekta ili odbijanja suradnje. Upravo to neprepoznavanje da se radi od djelu motiviranom predrasudama predstavlja prepreku efikasnoj borbi protiv takve vrste kaznenog djela, pri čemu i same žrtve gube interes da se procesno i pravno obračunaju sa počiniteljima. Nužno je da se uspostavi pravilan i učinkovit sustav procesuiranja i sankcioniranja zločina iz mržnje, gdje već pri samoj prijavi policija bi trebala ozbiljno shvatiti navode (potencijalne) žrtve, uzimajući u obzir njenu percepciju situacije i pritom pružiti podršku u zaštiti njezina povrijeđenog dostojanstva. Potrebno je uvažavati njena zaštićena svojstva te iskazati potporu jačanju njene uloge u cjelokupnom procesu zaštite. Nedostatno prijavljivanje te neprepoznavanje zločina iz mržnje moglo bi nas navesti na pogrešan zaključak da zbog malog broja prijavljenih i procesuiranih zločina iz mržnje, nisu toliko dominantni među društvom. Kako bi se svakoj osobi osigurala jednakost potrebno je uložiti velike napore da bi se situacija promijenila nabolje za žrtve i da sve više počinju vjerovati sustavu. Prema mišljenju stručnjaka ono što bi trebalo ohrabriti žrtve na prijavu zločina iz mržnje jest omogućavanje žrtvama da pokušaju prijaviti kaznena djela indirektnim načinom, putem ispunjavanja internetskog obrasca prijava, ili anonimno bez identifikacije prijavitelja najčešće zbog podataka potrebnih u preventivne svrhe ili putem treće, neutralne osobe kao što su organizacije ili tijela za ravnopravnost pa da na taj način izbjegnu možda dodatne represije ili predrasude od strane policije. Preporuča se i ostvarivanje suradnje te komunikacije sa onim zajednicama u kojima su takvi napadi učestali kako bi se efikasno suzbila problematika zločina počinjenih iz mržnje. Potrebno je javno obznaniti rezultate istraga i sankcioniranja počinitelja jer pozitivnim ishodom za žrtve šalje se poruka društvu da se diskriminacija neće tolerirati, a samim time zajednica se upoznaje sa pravima koja im pripadaju kao i službama koje će im pružiti potporu.⁵¹

⁵⁰ Munivrana Vajda; Sučić; Maršavelski; Eterović, *op. cit.* (bilj. 36), str. 30.

⁵¹ OSCE; *op. cit.* (bilj. 49), str. 39.-50.

3.3. Osiguravanje pravde za žrtve zločina iz mržnje

Iako se možemo složiti kako zločin iz mržnje predstavlja jedan od najtežih pojava diskriminatornog kršenja fundamentalnih prava, zbog manjkavosti detektiranja od strane nadležnih organa i straha od ponovne viktimizacije žrtava, ono ostaje neprimjetno. Jedan od glavnih indikatora nepovoljnog evidentiranja zločina iz mržnje jest upravo i nedostatak svijesti o učestalosti njegove pojave, prije svega od strane policijskih službenika pa i drugih pripadnika kaznenopravnog sustava koji vrlo često predvide predrasude u počinjenim djelima.

Ova problematika polazi od nedovoljnog poznavanja osnovnih pojmova što se primjenjuju prilikom analize ovog zločina. Sve dok se na tom području ne postigne zadovoljavajući pomak, teško će se moći razviti učinkoviti koncept borbe protiv zločina iz mržnje. No, da bi doista taj koncept zaživio, prije svega potrebno otkloniti diskriminacijske stavove među pripadnicima policijske službe. Neki autori navode da problematika nedovoljnog prijavljivanja zločina iz mržnje proizlazi iz toga što većina policajca zapravo dijele diskriminirajuće ponašanje počinitelja pa ne iznenađuje činjenica da su žrtve u prijavi nasilja doista obeshrabrene. Ukoliko sudionici cjelokupnog sustava u borbi protiv zločina iz mržnje ne usklade svoju predanost ka zaštiti dostojanstva žrtve, ne može se očekivati da će se na tom području doista i dogoditi ikakve promjene. Zaključno, nužno je specificirati zakonodavni okvir s naglaskom na razliku od kaznenih djela koja ujedno krše zaštićena svojstva pojedinaca pri čemu je potrebno osvijestiti institucije od kakve je opasnosti za društvo ne reagiranje na zločin iz mržnje.⁵²

4. Podudarnost zločina iz mržnje i terorizma

Postojanje terorizma predstavlja najveću prijetnju ne samo svakoj državi ponaosob, već i cijeloj međunarodnoj zajednici. Nužno je da svi zajedno udruže svoje napore i resurse u borbi protiv terorizma i ekstremizma koji predstavljaju najgori oblik napada ne samo na čovjekove temeljne vrijednosti, već i bojaznost za nacionalnu sigurnost.

⁵² FRA: Ensuring justice for hate crime victims: professional perspectives, 2016., <https://fra.europa.eu/en/publication/2016/ensuring-justice-hate-crime-victims-professional-perspectives>, pristupljeno 24.2.2024.

Iako terorizam neprekidno označava opasnost za stabilnost autoriteta vlada i remeti koheziju društva, još uvijek ne postoji uvriježeno pojmovno određenje ovog pojavnog oblika nasilja. Razlog tome je što svaka država svoje shvaćanje terorizma temelji na nastalim posljedicama ugrožavanja svojih nacionalnih interesa pa postoji nesrazmjernost u tome što za svaku državu doista podrazumijeva teroristički akt. Zato s jedne strane postoji uvriježeno stajalište da biti terorist to doista i znači, počinitelj najgoreg oblika napada na neku zajednicu, dok za druge predstavlja prijeko potrebnog ideološkog spasitelja.⁵³

To nas dovodi do raznih pokušaja definiranja terorizma pa neke Vlade smatraju da je to čin nasilja ili prijetnje počinjen s namjerom prisilnog utjecaja ili zastrašivanja državnog integriteta ili javnosti, često praćen političkim, vjerskim ili ideološkim motivima. Ili terorizam kao čin utjecaja na vladu ili izazivanja straha javnosti ili dijelu javnosti, ili djelo počinjeno zbog političke, etničke ili vjerske ideologije sa predodžbom usijanja straha među stanovništvom sa neposrednim utjecajem na javna tijela ili vlade, pojavljujući se u obliku unaprijed planiranih napada ili nizova napada s ciljem dehumanizacije društvenog okruženja ili destabilizacije političkog poretka. Neki su mišljenja da je ono posljedica djelovanja osobe koja djeluje u ime ili je u vezi sa organizacijom koja svoje aktivnosti usmjerava na rušenje stabilnosti poretka neke države bilo *de iure* ili *de facto*.⁵⁴ Prema ovakvim sličnim percipiranjima, možemo zaključiti da terorizam služi kao sredstvo postizanja određenog cilja, najčešće potkopavanja političkog i društvenog okruženja sijanjem straha i nemira među ljude predstavljajući tako oblik instrumentalnog nasilja. U odnosu na druga, uobičajena kaznena djela, terorizam se izdvaja kao iracionalan, organiziran te seriozan zločinački podvig u svrhu ostvarivanja koncepta neke ideologije, upravljen na stvaranje nestabilnosti u svim sferama društvenog postojanja. Svjesni smo činjenice da najčešće mete takvih napada jesu upravo civilne žrtve koje za teroriste simbolički predstavljaju način odašiljanja željene poruke ciljanoj publici. Iz tog proizlazi da se on odražava, ne samo na odnos počinitelja i žrtve, već i na javnost pokazujući tako svoju moć zastrašivanja veličajući svrhu koja se želi postići. Upravo javnim istupom preuzimanja zasluge za počinjen teroristički napad, mediji senzacionalistički prenose ciljane poruke, pri čemu postaju pomno kontrolirano sredstvo za širenje promocije ideoloških ideja široj javnosti.⁵⁵

⁵³ Derenčinović; Getoš, *op. cit.* (bilj. 1), str. 91.

⁵⁴ Definition of terrorism by country in OECD countries; <https://www.oecd.org/daf/fin/insurance/TerrorismDefinition-Table.pdf>, pristupljeno 25.2.2024.

⁵⁵ Derenčinović; Getoš, *op. cit.* (bilj. 1), str. 93.

Prema općem shvaćanju kaznena djela zločina iz mržnje nastupaju kao posljedica neprijateljskog stava prema različitim karakteristikama svojstvenih pojedinoj osobi ili skupini, pri čemu počinitelj s namjerom odabire svoje mete napada šireći tako diskriminaciju i strah među žrtvama. Iz toga možemo uvidjeti potencijalnu podudarnost između zločina iz mržnje te terorizma, posebice u pojavnim oblicima. Tako autori navode slična obilježja glede načina na koji su takvi zločini počinjeni kao primjerice ciljane primjena nasilja u svrhu ostvarivanja propagirajućih ciljeva kao i kalkuliranih načina zagovaranja pojedinačnih ili skupnih uvjerenja te primjena taktičkog mehanizma diverzije. Također, postoji i sličnost u pogledu samih počinitelja pri čemu su i jedni i drugi vođeni utopijom da su oni ti koji imaju zadatak uništiti ili spriječiti nepravde koje su ih snašle, često percipirajući sebe kao žrtve zapadnog imperijalizma. Spoznajna moć njihova djelovanja često je motivirana dinamičnošću stavova skupine ili zagovaratelja s kojima se identificiraju, često veličajući ekstremne stavove protiv ciljanih pripadnika zajednice. Uzimajući u obzir posljedice koje izaziva terorizam i zločin iz mržnje, možemo ipak biti mišljenja da u tom slučaju prednjači terorizam, budući da za svoje ciljane napade ne bira žrtve prema nekim zaštićenim obilježjima dajući im do znanja da nisu „društveno prihvaćene“ kao u slučaju zločina iz mržnje, već zbog percepcije da one predstavljaju uzrok smetnje njihovoj propagandi i zato putem ciljanih napada na civile, šalju poruku javnosti da bilo tko može postati žrtvom.⁵⁶

Primjerice, u slučaju Afroamerikanca Colina Fergusona koji je ubio šest, a ranio dvanaest bijelaca u vlaku u Long Island-u, motiviran nemogućnošću pronalaska posla, tvrdeći da razlog tome je rasizam usmjeren prema njemu kao pojedincu što je dovelo do njegovog propagiranja rasističkih stavova usmjerenih prema bijelcima zalažući se za ekstremno odvajanje tih dviju rasa. Prilikom kaznenog procesuiranja počinitelja, navodi se da su kod njega pronađene bilješke usmjerene veličanju njegovih ideologija pa možemo uvidjeti kako ovaj primjer manevrira između obilježja zločina iz mržnje s jedne strane, ali i potencijalnog terorističkog čina s druge strane.⁵⁷

Iako u nekim slučajevima na prvi pogled ne bismo mogli jasno razaznati radi li se o kaznenom djelu terorizma ili zločina iz mržnje, ipak postoje jasne razlike koje odvajaju ova dva fenomena. Govoreći o zločinu iz mržnje ono u odnosu na terorizam ipak predstavlja učestaliji oblik nasilja u vidu verbalnih (prijetnje) ili fizičkih napada (lakše i teže tjelesne ozljede, ubojstva), često eskalira, gotovo svakodnevno, kao posljedica situacijskog konflikta

⁵⁶ *Ibid.*, str. 99.

⁵⁷ Tripković, *op. cit.* (bilj. 31), str. 45.

popraćen utjecajem opojnih sredstava. U većini slučajeva kao počinitelji se pojavljuju pojedinci, vrlo rijetko kao umrežene grupacije, eventualno u vidu anonimnih grupa na društvenim mrežama promičući mržnju i predrasude prema „drugacijima“. Medijski ovaj fenomen nije toliko popraćen jer postoji problematika prijavljivanja i prepoznavanja zločina iz mržnje od strane nadležnih organa pa se ne može niti očekivati učinkovita prevencija. Terorizam pak obilježava pomna organizacija i planiranje operacija napada u vidu bombaških napada (samoubojica), otmica zrakoplova, brodova, namjernog napada na ljudske živote, masovnog ubojstva biološkim oružjem, atentatima na visokorangirane dužnosnike, iznuda, računalnog kriminala kao i proizvodnje smrtonosnog oružja s ciljem prouzrokovanja što većeg broja žrtava. Najčešće se planiranje napada odvija u strukturama koje su često povezane i financirane od strane organiziranog kriminala. Javno je izrazito popraćeno, budući da jedan od ciljeva terorizma jest slanje poruke u čiju svrhu je teroristički napad počinjen. Ujedno se ulažu veliki naponi ka sprječavanju te kažnjavanju ovakvih djelovanja koja na globalnoj razini uzrokuju visok stupanj nestabilnosti i osjećaj straha da država nije u mogućnosti zaštititi svoje građane od takvih nepredvidivih napada.⁵⁸

Prema podacima kojima raspolaže Europol, u 2021. godini najveći broj zabilježenih terorističkih napada doživjela je Francuska (5), potom Njemačka (3) te Švedska (2), dok Austrija, Danska, Mađarska, Belgija i Španjolska bilježe po jedan napad. Od ukupno 15 napada, četiri njih su dovršena, a većina terorističkih napada dolazi od džihadista motivirana religijom (11). Zamjetno je smanjenje brojeva napada od strane džihadista u odnosu na 2020. godinu gdje se bilježi njih 14, a 2019. njih 18. Prema podacima, navodi se da napade izvode u pravilu pojedinci koji su povezani sa desničarskim terorizmom, nasilnim ekstremizmom te džihadističkim terorizmom. Naravno, to ne znači da su ti počinitelji doista djelovali samostalno, već su na globalnoj razini povezani kroz terorističke ćelije putem koje vrbuju mlađu mušku populaciju radi širenja ekstremne radikalizacije te teorija zavjere. Dobra vijest da u 2021. godini trend osuda za terorizam dalje ostaje visok, pri čemu napadači ljevičarske i desničarske propagande jesu osuđeni, a za džihadiste i separatiste stopa osuda je bila čak 84%, odnosno 82%. Svakako valja napomenuti kako u Hrvatskoj takvih prijetnji na zabrinjavajućoj razini nema, no slijedom pratećih trendova u EU, ne znači da će možda uvijek biti pošteđena.⁵⁹

⁵⁸ Derenčinović: Getoš, *op. cit.* (bilj. 1), str. 100.

⁵⁹ Europol: European Union Terrorism Situation and Trend Report, <https://www.europol.europa.eu/publication-events/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-2022-te-sat>, pristupljeno 25.2.2024.

5. Suzbijanje zločina iz mržnje

5.1. Zločini iz mržnje u EU – neki primjeri u praksi

Važnost regulacije i prevencije zločina iz mržnje u kontekstu međunarodnog okvira predstavlja za države članice obvezu izmjene svojih zakonodavnih sustava na što ujedno i utječe niz postojećih konvencija, deklaracija, direktiva, protokola te ostalih raznih dokumenata što su ih institucije EU donijele kao obvezujuće za članice. Kako bi ponašanja motivirana predrasudama bila procesuirana kao protupravna i adekvatno kažnjena, važna je uloga i pravosudnog sustava što je na razini EU vidljivo prema praksi Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu ESLJP). Nužnost odupiranja ovakvoj vrsti kaznenog djela proizlazi iz dužnosti samih država članica da obvežu svoje nadležne institucije kako bi efektivno pristupile ka detektiranju i procesuiranju zločina iz mržnje i to ne samo zbog pružanja primjerene zaštite žrtvi, nego da im se pouzdano može jamčiti da će počinitelj doista odgovarati za svoj zločin kako je to primjerice najbolje i vidljivo u pojedinim slučajevima o kojima je ESLJP rješavao.

Tako u predmetu *Menson protiv Ujedinjenog Kraljevstva*⁶⁰, ESLJP-a susreo se sa slučajem ubojstva i to po rasnoj osnovi gdje je žrtva bio mladić iz Gane kojeg je po izlasku iz autobusa u Londonu napala rasistička skupina, zapalivši ga, pri čemu je on kasnije podlijegao ozljedama. Dakako, počinitelji su bili uhvaćeni i osuđeni na kaznu zatvora, ali daljnja istraga ovog slučaja ukazivala je da Metropolitanska policijska služba je imala poprilične manjkavosti u svojoj istrazi i to od samih početaka gdje je tvrdila da se žrtva sama zapalila zbog svojih mentalnih problema u posljednjim godinama svog života. Trebalo je gotovo dvije godine da se utvrdi što se točno dogodilo, odnosno da se radilo o zločinu počinjenom iz predrasuda, a obzirom da je u konačnici država uspjela kazniti počinitelje, Sud je u svojoj odluci istaknuo obvezu država da u slučaju sumnje na rasnu motiviranost efikasno moraju pristupiti i uložiti svoje napore u istragu kako bi pripadnici manjina imali povjerenja u sustav.⁶¹

⁶⁰ v. ECHR, *Menson v. United Kingdom*, no. 47916/99, od 6.5. 2003.

⁶¹ FRA; *Unmasking bias motives in crimes: selected cases of the European Court of Human Rights*, 2018., str. 2.

Još jedan od slučajeva ESLJP-a, a odnosi se na rasno motiviran zločin iz mržnje, jest vidljivo u predmetu *Nachova i drugi protiv Bugarske*⁶². U ovom slučaju, smatrao je Sud da je došlo do povrijede čl. 14 (zabrana diskriminacije), te čl. 2 (pravo na život) EKLJP-a. Naime, pripadnik bugarske vojne policije u pokušaju uhićenja, primjenom prekomjerne sile ubio je dva bugarska državljanina romskog podrijetla, a pri čemu je svjedok tvrdio da je policajac nakon ispaljenih hitaca viknuo „*vi prokleti Cigani*“. Propust vlasti da provjeri izjavu dotičnog svjedoka ili zašto se upotrijebila prekomjerna sila, dovelo je prema stajalištu Suda do proceduralne povrijede pri čemu se nije uzelo u obzir da se radilo upravo o rasističkom postupanju koje je trebalo pomno istražiti.⁶³

Slične stavove ESLJP-a iznio je i u drugim slučajevima nasilja motiviranih predrasudama, kao primjerice u predmetu *Identoba i ostali protiv Gruzije*⁶⁴. Podnositelje zahtjeva, prilikom sudjelovanja u povorci za podršku prava LGTB zajednice, napali su protivnici prosvjeda. Iako je trinaest oštećenika podnijelo zahtjeve protiv napadača, policija je samo u dva slučaja otvorila istragu, no međutim u potpunosti ignorirala da se radilo o napadima izazvanim homofobijom. Budući da daljnjeg napretka u istrazi nije bilo, ESLJP-a zaključio je da su gruzijske vlasti povrijedile čl. 14. (zabrana diskriminacije) EKLJP-a u vezi s čl. 3. (zabrana mučenja) zbog ne provođenja nužne istrage incidenta i time pružile potrebitu zaštitu pripadnicima LGTB zajednice.⁶⁵

Jednako tako je i u predmetu *M.C. i A.C. protiv Rumunjske*⁶⁶, podnositelji zahtjeva žalili su se kako policijske snage nisu učinkovito istražile njihove navode da je nad njima počinjeno nasilje motivirano, također zbog seksualne orijentacije, pa je ESLJP-a primijetio da je došlo do povrijede čl. 14. EKLJP-a.

U predmetu *Angelova i Iliev protiv Bugarske*⁶⁷ iz 2007. godine, žrtva je bila napadnuta od čak sedam tinejdžera, pri čemu su joj nanijeli teške tjelesne ozljede, a zadobila je i ubodne rane nožem, nakon čega je kasnije i preminula. Nesporno je da je ovaj zločin bio motiviran romskom pripadnošću žrtve, a podnositelji zahtjeva Sudu, žalili su se kako ondašnje vlasti Bugarske su propustile svoju dužnost provođenja nepristrane istrage sa ciljem kaznenog progona i sankcioniranja počinitelja.

⁶² v. ECHR, *Nachova and others v. Bulgaria*, no. 43577/98 and 43579/98, od 6.7.2005.

⁶³ FRA, *op. cit.* (bilj. 58), str. 3.

⁶⁴ v. ECHR, *Identoba and Others v. Georgia*, no. 73235/12, od 12.5.2015.

⁶⁵ FRA, *op. cit.* (bilj. 61), str. 9.

⁶⁶ v. ECHR, *M.C. and A.C. v. Romania*, no. 12060/12, 12.7.2016.

⁶⁷ v. ECHR, *Angelova and Iliev v. Bulgaria*, no. 55523/00, od 26. 7. 2007

Slijedom ovih navedenih predmeta proizlazi zaključak da u slučajevima u kojima se radi o zločinima iz mržnje, tijela država članica dužna su na nepristran i učinkovit način provesti sve potrebne korake u razjašnjavanju okolnosti i otkrivanja istine kako bi se u konačnici mogla donijeti objektivna odluka kojom će se utvrditi i sankcionirati postojanje predrasuda, prema žrtvama, koje su bile motiv takvog počinjenja kaznenog djela. Vidljivo je da pozitivna praksa ESLJP-a stavlja naglasak na obavezu država članica da prioritetno moraju istražiti motivaciju kod počinjenog nasilja, posebice ukoliko postoje indiciji da je učinjeno zbog predrasuda po bilo kojoj osnovi.

5.2. Zločini iz mržnje u RH – neki primjeri iz prakse

Budući da zločini iz mržnje predstavljaju jedan od složenijih oblika dehumanizacije identiteta pojedinca ili grupe, vrlo je važno da se zakonodavno uređenje ovog kaznenog djela dosljedno primjenjuje i u praksi. Mogli bismo reći da Republika Hrvatska stoji na dobrom putu da uspješno odgovori izazovima koji nastaju kao posljedica kaznenih djela učinjenih iz mržnje. Kao primarno tijelo za pribavljanje, objedinjavanje te objavu podataka o zločinima iz mržnje na području Republike Hrvatske, pa i suradnju s agencijama civilnog društva te međunarodnim organizacijama (npr. OEES) pojavljuje se Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske⁶⁸ (u daljnjem tekstu Ured).

Valja razmotriti postojeće statističke podatke kojima Ured raspolaže kako bismo dobili predodžbu kakva je situacija u Hrvatskoj po pitanju zločina iz mržnje i je li ta vrsta kaznenog djela u porastu zbog trenutačno intenzivnih tranzicijskih kretanja, posebice migranata, kojima svjedočimo na razini EU. Možemo uvidjeti da za 2020. godinu⁶⁹, Ministarstvo unutarnjih poslova je (dalje MUP) evidentiralo 87 slučajeva kaznenog djela zločina iz mržnje, uključujući i kazneno djelo javnog poticanja na nasilje i mržnju, dok je nadležno državno odvjetništvo postupilo u 138 predmeta s time da je broj pravomoćno osuđujućih presuda 18. Prema podacima iz 2021.⁷⁰ vidljiv je lagani porast pa MUP bilježi 101 kazneno djelo u vezi s čl. 87. st. 21. KZ-a, dok taj broj, u kojima je postupalo državno odvjetništvo, jest 125, no iznenađujuće je da broj pravomoćno osuđujućih presuda samo njih pet. Zanimljivo je da u

⁶⁸ Suzbijanje zločina iz mržnje, <https://ljudskaprava.gov.hr/suzbijanje-zlocina-iz-mrznje/602>, pristupljeno 27.2.2024.

⁶⁹ Statistički podaci o zločinu iz mržnje za 2020., <https://ljudskaprava.gov.hr/ljudska-prava/suzbijanje-zlocina-iz-mrznje/statisticki-podaci-o-zlocinu-iz-mrznje/1157>, pristupljeno 27.2. 2024.

⁷⁰ Statistički podaci o zločinu iz mržnje za 2021., <https://ljudskaprava.gov.hr/ljudska-prava/suzbijanje-zlocina-iz-mrznje/statisticki-podaci-o-zlocinu-iz-mrznje/1157>, pristupljeno 27.2.2024.

pogledu evidentiranih kaznenih djela u vezi s čl. 325. KZ-a MUP broji svega 20, dok državno odvjetništvo 93, a broj pravomoćno osuđujućih presuda jest šest. U 2022. godini prema MUP-u u vezi s čl. 87. st. 21. KZ-a, evidentirano je 55, pri čemu se najviše pojavilo u obliku prijetnje (23), javnog poticanja na mržnju i nasilje (7) te oštećenje tuđe stvari (14). Najveći broj djela motivirano je nacionalnim podrijetlom (50) pri čemu najviše dominira mržnja prema Srbima (27) te Romima (6), a nešto manje prema Hrvatima (4), Bošnjacima (4) te muslimanima (3), dok spolna orijentacija (10), vjeroispovijest (3), rodni identitet (2) te rasna pripadnost (1) predstavljaju nešto manji broj motiviranosti djela. Prema broju kaznenih djela zločina iz mržnje u vezi kojih je DORH postupio stoji broj 17. Također, vidljivo je da najveći broj se odnosi na prijetnje (7), a najmanje na tjelesne ozljede (2), a dominira i dalje nesnošljivost prema nacionalnom podrijetlu (13), a doneseno je samo sedam pravomoćnih presuda.⁷¹

Iako se u Hrvatskoj ulažu naporu u vezi suzbijanja počinjenih djela i doista prati korak glede zahtjeva EU u tom području, ipak ne možemo ignorirati činjenicu da u poslijeratnome hrvatskom društvu konstantno dominiraju nasilja motivirana po nacionalnoj osnovi, a o tome svjedoče i slijedeći primjeri u kojima je ESLJP-a postupao obzirom na proceduralnu manjkavost hrvatskog pravosuđa.

Tako u predmetu *Škorjanec protiv Hrvatske*⁷² radilo se o tome da su dva počinitelja motivirana etničkim podrijetlom partnera, podnositeljice zahtjeva, vrijeđali, pretukli i nanijeli tjelesne ozljede, no hrvatsko pravosuđe u vidu podnositeljice, koja je također pretrpjela nasilje, nije smatralo da je napad na nju bio prouzročen rasističkim predrasudama jer ona sama nije Romkinja kao njen suprug. Ovaj slučaj je izrazito bitan za pripadnike manjina jer ESLJP je iznio shvaćanje da je došlo do procesne povrijede čl. 3. u vezi s čl. 14. EKLJP-a pri čemu nije samo obveza države da istraži motive nasilja prouzročenima iz predrasude ili mržnje prema samoj žrtvi, nego mora i uzeti u obzir i nasilje koje je usmjereno prema osobama zbog stvarne ili fiktivne percepcije povezani sa žrtvom, jer kako je ranije u radu navedeno posljedice zločina iz mržnje šire se jednako i na žrtvu, ali i obitelj te zajednicu u kojoj ona obitava. Također, u predmetu *Šečić protiv Hrvatske*⁷³, ESLJP-a naglašava važnost i obvezu državne vlasti da mora učinkovito provoditi istragu i poduzeti sve relevantne radnje, posebice u onim slučajevima u kojima postoji indikacija da su motivirani predrasudama protiv

⁷¹ Suzbijanje zločina iz mržnje za 2022., <https://ljudskaprava.gov.hr/suzbijanje-zlocina-iz-mrznje/602>, pristupljeno 27.2.2024.

⁷² v., ECHR, *Škorjanec v. Croatia*, no. 25536/14, od 28.3.2017.

⁷³ v. ECHR, *Šečić v. Croatia*, no. 40116/02, od 31.5.2007.

zaštićenih karakteristika kao što su etnička pripadnost, rasa, vjera, i sl. Budući da je u ovom potonjem slučaju u kojem su pripadnici grupe *skinheads-a* napala, pretukla i rasistički vrijeđala pripadnika romske zajednice g. Šemsa Šečića, istraga trajala preko 7 godina i nije donijela nikakve značajne pomake, ESLJP-a zaključuje da je postojao propust policije da istraži je li se radilo o djelu počinjenom iz mržnje prema etničkoj pripadnosti iako su imali saznanja da su počinitelji za napad prema žrtvi, bili vođeni ekstremističkom ideologijom.⁷⁴ Iako najveći broj slučajeva se odnosi na napade protiv pripadnika nacionalnih manjina ili su kao takvi motivirani predrasudama prema etničkoj pripadnosti žrtve, valja spomenuti jedan noviji slučaj diskriminacije motiviran seksualnom orijentacijom kao što to biva u predmetu *Sabalić protiv Hrvatske*.⁷⁵ U konkretnom slučaju podnositeljicu zahtjeva fizički je napao muškarac u noćnom klubu kada mu je otkrila svoju homoseksualnu orijentaciju, zadavši joj lakše tjelesne ozljede. Zanimljivo je da je počinitelj zbog toga bio pravomoćno osuđen u prekršajnom postupku i to iz razloga kršenja javnog reda i mira te je dobio samo novčanu kaznu. Podnositeljica zahtjeva Sudu, prvotno je 26. listopada 2011. podnijela privatnu tužbu protiv napadača pred Općinskim kaznenim sudom u Zagrebu tužeći ga za pokušaj nanošenja teških tjelesnih ozljeda, nasilnog ponašanja potaknutim elementom zločina iz mržnje te kaznenog djela diskriminacije prema tada važećem kaznenom uređenju. Također, navela je u svojoj tužbi da je Državno odvjetništvo pogrešno procijenilo načelo *ne bis in idem* i da zbog tako specifičnih okolnosti njena slučaja stvar zapravo nije pravomoćno presuđena, no ipak Kazneni sud je odbacio njenu tužbu potvrdivši stav Državnog odvjetništva. Stoga, ESLJP-a je u svom shvaćanju naveo kako nadležni organi nisu uopće dovoljno istražili slučaj stavljajući naglasak da su propustili utvrditi da se radi o nasilju motivirano seksualnom orijentacijom podnositeljice pa je presuđena kazna za počinitelja bezobzirno mala te da su vlasti trebale ukinuti takvu odluku i efikasnije preispitati potonji slučaj. Iako danas počinjenje kaznenog djela motiviranog mržnjom ili predrasudom normativno je zadovoljavajuće uređeno, ali i dalje u praksi nailazimo na problematiku njegova prepoznavanja.

⁷⁴ FRA, *op. cit.* (bilj. 61), str. 6.

⁷⁵ v. ECHR, *Sabalić v. Croatia*, no. 50231/13, od 14.4.2021.

5.3. Prekršaji iz mržnje

Pojam *prekršaj iz mržnje* ili motiviran mržnjom, odnosno kakvim drugim predrasudama valja sagledavati u kontekstu šireg značenja zločina iz mržnje što su usmjereni protiv šticećenih osoba pojedinaica. Radi se o incidentima koji (još) ne zalaze u prag samog zločina iz mržnje, ali to ne isključuje mogućnosti da kao takvi mogu prethoditi ozbiljnijim kaznenim djelima poput onih koji fizički, ali i psihički ostavljaju najteže posljedice na žrtve. Budući da se normativno radi o prekršajima, nužno je voditi i njihovu evidenciju jer osim što ukazuju na postojeća uznemiravanja, mogu biti i pokazatelj mogućih eskaliranih oblika nasilja. Tako prema pregledu statističkih podataka kojima raspolaže MUP iz 2022. godine evidentirano je 111 prekršaja motiviranih mržnjom, pri čemu najveći broj, njih 70, odnosi se na povredu čl. 25. st. 1. Zakona o suzbijanju diskriminacije („ *Tko s ciljem prouzročenja straha drugome ili stvaranja neprijateljskog, ponižavajućeg ili uvredljivog okruženja na temelju razlike u rasi, etničkoj pripadnosti, boji kože, spolu, ... povrijedi njegovo dostojanstvo kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom...*“)⁷⁶, njih 16 odnosi se na povredu čl. 5. Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira („ *Tko na javnom mjestu izvođenjem, reproduciranjem pjesama, skladbi i tekstova ili isticanjem simbola, ... remeti javni red i mir, kaznit će se...*“)⁷⁷, a čak 7 njih je evidentirano zbog povrede čl.4.st. 1. t. 7. Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima („ *...pjevanjem pjesama ili dobacivanje poruka čiji sadržaj iskazuje ili potiče mržnju ili nasilje na temelju rasne, nacionalne, regionalne ili vjerske pripadnosti...*“)⁷⁸. Najčešći motivi ovih prekršaja, prema analizi, odnose se na predrasude u vezi s nacionalnim ili etničkim podrijetlom (113), a manji broj se odnosi na vjeroispovijest (8), navodi se i spolna orijentacija (7) te predrasude u vezi s bojom kože, tj. rasnom pripadnošću (6).⁷⁹

To nas dovodi do spoznaje da u prekršajnom uređenju nema konkretnog definiranja prekršaja iz mržnje, iako se zapravo radi o blažim oblicima kažnjivih djelovanja motiviranih predrasudama. Ipak, valja spomenuti kako Protokol o postupanju u slučaju zločina iz mržnje iz 2021. godine izričito navodi da se pod izrazom zločin iz mržnje podrazumijeva između ostalog i prekršaji (u vidu čl. 4. st. 1. t. 5. i 7. Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima, čl. 25. st. 1. i 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije, čl. 18. st. 2. Zakona o

⁷⁶ Zakon o suzbijanju diskriminacije (pročišćeni tekst zakona, Narodne Novine 85/08, 112/12)

⁷⁷ Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira (Narodne Novine 41/77, 55/89, 05/90, 30/90, 47/90, 29/94, 114/22, 47/23)

⁷⁸ Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima (pročišćeni tekst zakona Narodne Novine 117/03, 71/06, 43/09, 34/11, 114/22)

⁷⁹ Suzbijanje zločina iz mržnje za 2022., <https://ljudskaprava.gov.hr/suzbijanje-zlocina-iz-mrznje/602>, 27.2.2024.

javnom okupljanju, čl. 5. Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira) što su počinjeni zbog „rasne pripadnosti, boje kože, vjeroispovijesti, nacionalnog ili etničkog podrijetla, jezika, invaliditeta, spola, spolnog opredjeljenja, rodnog identiteta ili kakvih drugih osobina druge osobe, za potrebe statističkog praćenja ovih kažnjivih djela“⁸⁰, pa ih treba kao takva i kvalificirati. Dakle, oni ulaze u širi pojam zločina iz mržnje što istovremeno znači da su nadležna tijela dužna otkriti te postupiti u vezi s takvim detektiranim kažnjivim ponašanjima te sa pozornošću utvrditi jesu li doista motivirana predrasudama. Primjera radi navodi se slučaj dvojice istospolnih partnera iz 2016. godine koje je u večernjim satima na području Zagreba napalo tri osobe, isprovocirane time što su ovi izmjenjivali nježnosti, bili zagrljeni te držali se za ruke, pri čemu su ih fizički napali udarajući ih po glavi i tijelu, pritom vrijeđajući ih s obzirom na njihovu seksualnu orijentaciju („pederčine“, „zaklat ćemo vas!“, „kako vas nije sram!“, „fuj vas bilo!“...). Dolaskom policije, počinitelji su ispitani i privedeni te procesuirani te priznavanjem krivnje, Prekršajni sud u Zagrebu donio je presudu⁸¹ kojom su osuđeni na 30 dana uvjetnog zatvora, s rokom kušnje od godinu dana. Međutim, oštećenici su 11. svibnja podnijeli kaznenu prijavu protiv troje počinitelja pozivajući se na zločin iz mržnje i to kaznenog djela nasilničkog ponašanja, no Općinsko državno odvjetništvo je odbacilo tu kaznenu prijavu navodeći da je već pravomoćno presuđena stvar što isključuje kazneni progon i tako primjenjujući načelo *ne bis in idem*: „...koje zabranjuje kazneni progon ili suđenje za drugo djelo ukoliko ono proizlazi iz istih činjenica ili činjenica koje su u biti iste.“ Slijedom toga, cijeli slučaj je završio na Ustavnom sudu pri čemu su se podnositelji ustavne tužbe pozivali na nemarnu reakciju državnih tijela na napad koji je bio motiviran njihovom seksualnom orijentacijom. Ustavni sud se u ovom slučaju vodio novijom praksom ESLJP-a (kao npr. *A. i B. protiv Norveške*) gdje vođenje prekršajnog i kaznenog postupka u odnosu na iste činjenice nije apsolutno isključeno pri čemu je usvojio ustavnu tužbu.⁸² Stoga, da bi doista prevencija i suzbijanje kaznenog djela zločina iz mržnje te prekršaja zaživjela, a ujedno da bi za žrtve takvih djela pravda bila zadovoljena i odasлана poruka da se diskriminacija neće tolerirati, nužno je odgovarajuće sankcioniranje, a da bi do toga došlo svi nadležni organi moraju koherentno uložiti svoje napore. Tako prema shvaćanju ESLJP-a vezano uz *A. i B. protiv Norveške*, paralelno vođenje prekršajnog i kaznenog postupka, ukoliko oni

⁸⁰ Protokol o postupanju u slučaju zločina iz mržnje, Narodne Novine 43/2021 (23.4.2021.)

⁸¹ v. PpJ-1949/16 od 8. svibnja 2016.

⁸² v. Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III Bi-2933/2018, od 19. siječnja 2023.

predstavljaju konzistentnu cjelinu, imat će za svrhu pružanja pravovremene zaštite oštećenima.⁸³

5.4. Put prema naprijed

Jamstvo da će države članice EU, pa tako i Hrvatska uspješno reagirati na zločine iz mržnje kao i na posljedice što ih ono nosi, prije svega povrede fundamentalnih prava, zahtjeva mnogobrojne mehanizme primjene. Svijest da postoji motiviranost predrasudama prema osobi, oduzimajući joj tako individualnost i njenu ulogu u zajednici, aludira pretpostavku počinitelja da joj određena prava ne pripadaju, štoviše da ih ne zavrjeđuje zbog svojih obilježja. Budući da takvo ponašanje otvoreno osporava principijelna načela međunarodne zajednice što se odnose na ravnopravnost i demokraciju, nužno ih je spriječiti. Potrebno je stvoriti sigurno ozračje u kojem će se žrtve odvažiti istupiti i izboriti za svoja prava jer ne poduzimanje učinkovitih koraka može dovesti do rizika povećanja ove vrste kaznenih djela i sve veće marginalizacije onih prema kojima su usmjerena. Prema istraživanju Agencije za temeljna prava (FRA) razlozi zbog kojih žrtve ne žele prijavljivati je što osjećaju strah i poniženje zbog toga što im se dogodilo. Zabrinjava i podatak da većina smatra da neće imati koristi od provođenja postupka ili da će policijski službenici nevoljko postupati sa njima, a problem je i nepoznavanje prava i postojećih službi za pružanje podrške. Stoga, predlaže se formiranje online alata koji će služiti za prijavu zločina iz mržnje. Kako trend povećanja ne bi dominirao, ključno je da žrtve prijave nasilje koje su doživjele te da nadležne institucije efikasno odrade svoj posao, jer ako nema prijave, nema ni zločina iz mržnje.

Iako se primjenjuju razni naponi i inicijative ka njegovom sprječavanju, ipak nailazimo na određene prepreke. Manjkavost u prijavi i procesuiranju počinitelja dovodi do sumnje u vjerodostojnost statistike (*problem tamne brojke*). Prema mišljenju EU, članice bi svoje napore protiv zločina iz mržnje trebale usmjeriti ka jačanju sustava koji služe za prikupljanje i objavu statističkih podataka, posebice onih koji se tiču prijavljenih i evidentiranih incidenata te broja pravomoćno osuđenih počinitelja kao i pripadajuće im kazne. Stavlja se naglasak i na osnove po kojima su žrtve bile mete napada, ali i drugih faktora i svojstva kako bi se što bolje razumjelo zašto do njih dolazi. Nadalje, ističe se i potreba zakonodavaca da revidiraju kazne

⁸³ Munivrana, Maja; Maršavelski, Aleksandar, Zločin iz mržnje i govor mržnje, Pravosudna akademija, Zagreb, rujna 2021., str. 15.-23.

glede zločina iz mržnje, čineći ih još strožima kako bi se time osvijestila njihova ozbiljnost.⁸⁴ Važno je provođenje i kriminoloških istraživanja kako bi se razumjelo zašto žrtve nevoljko prijavljuju nasilje počinjeno iz mržnje kojem su bile izložene, zašto postoji neefikasnost institucionalnih vlasti te kakva je priroda neprijavljenih slučajeva i jesu li uopće žrtve svjesne svojih prava.

Dakle, postoji velika važnost statističkog vođenja podataka jer na taj način zločini iz mržnje postaju primjetni europskoj zajednici, pritom pružajući žrtvama mogućnost da ostvare pravdu za svoja prava. Također, prema Direktivi o žrtvama⁸⁵, proizlazi obveza članica da ulažu napore u potrebnu edukaciju i osposobljavanje policijskih službenika sa ciljem otklanjanja predrasudnih stavova kako bi naučili prepoznati radi li se kaznenom djelu prouzročenom zbog predrasuda ili mržnje jer odgovarajuća reakcija pretpostavlja odgovarajuću prevenciju. Također, naglašava se važnost institucija, organizacija civilnih društva te obrazovnih agencija čiji glavni cilj je pružanje potpore i pravnog savjetovanja žrtvama koje vrlo često nisu upoznate sa svojim pravima i mogućnostima zaštite, prevenirajući tako ponovnu viktimizaciju s naglaskom na educiranje javnosti o težini ovakvih djela. Postoji niz smjernica i preporuka koje izrađuju međunarodne organizacije, no pitanje je samo koliko će države članice uložiti svoje napore i resurse.

⁸⁴ FRA: Ensuring justice for hate crime victims: professional perspectives, 2016., <https://fra.europa.eu/en/publication/2016/ensuring-justice-hate-crime-victims-professional-perspectives>, pristupljeno 27.2.2024.

⁸⁵ Direktiva 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP, Službeni list EU L 315/57

6. Zaključak

Postojanje motiva na strani počinitelja zasnovanog na predrasudama u odnosu na zaštićenu karakteristiku čini zločin iz mržnje specifičnim u odnosu na druga kaznena djela. Nije dovoljno samo utvrditi da je došlo do povrede osobe ili imovine, nego da je ujedno bilo motivirano predrasudom prema osobnom svojstvu žrtve. Upravo to dokazivanje postojanja motiviranosti čini problem u otkrivanju te sankcioniranju ovog kaznenog djela. Posljedice ove vrste protupravnog ponašanja ne zaustavljaju se samo na žrtvi, već pogađaju i zajednicu sa kojom ona dijeli zaštićene osobine. Obzirom na sam pojam *zločin iz mržnje* zaključili bismo da glavni uzrok počinioca jest upravo mržnja koju gaji prema svojstvima što ih ima neka jedinka ili skupina, ali u praksi pokazatelji su nešto drugačiji. Moguće je počiniti zločin iz mržnje, a da pritom mržnja nije isključivi ili jedini motiv prema drugačijem, već neki drugi faktori koji utječu na takvo devijantno ponašanje, primjerice utjecaj droge i alkohola, vođeni osjećajem uzbuđenja te potrebe za afirmacijom, neshvaćenost ili samo strah od nepoznatog ili potreba za ispravljanjem nepravde. Međutim, posljedično tome ne treba zanemariti potrebu zasebnog zakonskog uređenja ove vrste kaznenog djela.

Uzimajući u obzir da se Hrvatska nakon ratnog okruženja još uvijek nalazi u tranzicijskim promjenama usmjerenim na prihvaćanje različitosti i kulturnog pluralizma, zabrinjava činjenica da u odnosu na zločine iz mržnje, prema dostupnim podacima, dominiraju najviše oni koji su motivirani etničkom i nacionalnom te vjerskom pripadnošću, a manifestiraju se najčešće u vidu fizičkih napada te prijetećih ponašanja popraćenim rasističkim uvredama. Iako sam stajališta da je zakonodavni okvir dobar, ne može nam promaknuti saznanje da izvorišni problem ka suzbijanju zločina iz mržnje jest upravo nepovjerenje žrtava u organe vlasti. Kako Hrvatska prati smjernice i preporuke što se donose na razini EU, ipak postoji niz manjkavosti na kojima treba poraditi. Prije svega naglašava se problem neprijavljivanja od strane žrtava što dovodi do netočnosti statističkih podataka i smanjene percepcije koliki generalni problem zločin iz mržnje uistinu predstavlja. Stavlja se naglasak na važnost reakcije i davanja odgovora žrtve na takvo stereotipno ponašanje, a da bi to bilo moguće potrebno je konstantno promicati shvaćanje da su žrtve prioritetne i da trebaju biti u središtu svih mjera i pristupa što su usmjereni prema procesu suzbijanja zločina iz mržnje. Iako je zamjetan napredak u prijavljivanju i procesuiranju počinitelja i dalje postoji problem evidentiranja. Prema mišljenju EU da bi se napravio iskorak prema

naprijed potrebno je osigurati mehanizme sprječavanja sekundarne viktimizacije koji neće zahtijevati izravan kontakt sa policijom prilikom prijavljivanja nasilja, ili da se ono olakša putem prijavljivanja neutralnim tijelima kao što su civilna društva koja će moći pružiti pravno savjetovanje i podršku žrtvama.

Kako bi se potrebe žrtava kroz čitavi kaznenopravni postupak zadovoljile, nužno je da se uspostavi djelotvorni okvir koji prije svega uključuje educiranje zajednice o prepoznavanju značajki zločina iz mržnje kao i njegovih srodnih oblika, govora mržnje ili prekršaja, stavljajući naglasak na osvješćivanje policijskih i pravosudnih tijela kako bi se time suzbila i diskriminirajuća kultura koju ponekad oni sami imaju prema žrtvama.

7. Literatura

1. Definition of terrorism by country in OECD countries;
<https://www.oecd.org/daf/fin/insurance/TerrorismDefinition-Table.pdf>
2. Derenčinović, Davor; Getoš, Anna-Maria, Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava, Zagreb, 2008.
3. Europol: European Union Terrorism Situation and Trend Report,
<https://www.europol.europa.eu/publication-events/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-2022-te-sat>, pristupljeno 25.2.2024.
4. Fundamental Right Agency, Ensuring justice for hate crime victims: professional perspectives, 2016.,
5. Fundamental Right Agency, Unmasking bias motives in crimes: selected cases of the European Court of Human Rights, 2018.
6. Fundamental Right Agency, Making hate crime visible in the European Union: acknowledging victims' rights, 2012.
7. Glet, Alke, The German Hate Crime Concept: An account of the classification and registration of bias-motivated offences and the implementation of The Hate Crime Model into Germany's law enforcement system, 2009.
8. Hrvatska enciklopedija, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024.,
<https://www.enciklopedija.hr/clanak/mrznja>, pristupljeno 22.2.2024.
9. McDevitt, Jack; Levin, Jack; Benett, Susan, Hate Crime Offenders: An Expanded Typology, Journal of Social Issues, Northeastern University, Vol. 58, No. 2, 2002., Boston
10. McLaughlin, Karen A.; Lang, Cynthia; Brilliant Kelly A., Responding to Hate Crime: A Multidisciplinary Curriculum for Law Enforcement and Victim Assistance Professionals, 2000.
11. Munivrana Vajda, Maja; Šurina Marton, Andrea, Zločini iz mržnje u Republici Hrvatskoj – neki teorijski i praktični prijepori, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu vol. 26 broj 2, Zagreb, 2019.
12. Munivrana, Maja; Maršavelski, Aleksandar, Zločin iz mržnje i govor mržnje, Pravosudna akademija, Zagreb, rujan 2021.
13. Munivrana Vajda Maja; Sučić, Ines; Maršavelski, Aleksandar; Eterović, Ivana, Zločin iz mržnje u Hrvatskoj: Empirijsko istraživanje slučajeva u razdoblju od 2013. do 2018. godine,

14. ODIHR's Hate Crime Data for Croatia 2021.,
<https://hatecrime.osce.org/croatia?year=2021>, pristupljeno 23.2.2024.
15. ODIHR's Hate Crime Data for Croatia 2022.,
<https://hatecrime.osce.org/croatia?year=2022>, pristupljeno 23.2.2024.
16. ODIHR's Hate Crime Data for Croatia 2019.,
<https://hatecrime.osce.org/croatia?year=2019>, pristupljeno 23.2.2024.
17. ODIHR's Hate Crime Data for Croatia 2018.,
<https://hatecrime.osce.org/croatia?year=2018>, pristupljeno 23.2.2024.
18. OSCE, Hate Crime Victims in the Criminal Justice System: A Practical Guide, Varšava, 2020. godina
19. ODIHR, Prosecuting Hate Crimes: A Practical Guide, Varšava, 2014.
20. Obrat u slučaju vandalizma kod Čapljine: Hrvati prijavili vlastitu djecu i natjerali ih na ispriku - "Pobijedila je ljudskost", 16.6.2023.,
<https://dnevnik.hr/vijesti/svijet/obrat-u-capljini-hrvati-su-prijavili-vlastitu-djecu-i-natjerali-ih-na-ispriku-pobijedila-je-ljudskost---787260.html>, pristupljeno 22.2.2024.
21. Pregled statistika incidenata motiviranih predrasudama i mržnjom 2015.-2020., Centar za mirovne studije,
22. Romero, Dennis; Cusumano, Anthony, Death sentence upheld for Dylann Roof, who killed 9 in South Carolina church shooting, NBC news, 26.8.2021.,
<https://www.nbcnews.com/news/us-news/death-sentence-upheld-man-who-killed-9-south-carolina-church-n1277667>, pristupljeno 23.2.2024.
23. Statistički podaci o zločinu iz mržnje za 2020., <https://ljudskaprava.gov.hr/ljudskaprava/suzbijanje-zlocina-iz-mrznje/statisticki-podaci-o-zlocinu-iz-mrznje/1157>, pristupljeno 27.2. 2024.
24. Statistički podaci o zločinu iz mržnje za 2021., <https://ljudskaprava.gov.hr/ljudskaprava/suzbijanje-zlocina-iz-mrznje/statisticki-podaci-o-zlocinu-iz-mrznje/1157>,
25. Suzbijanje zločina iz mržnje, <https://ljudskaprava.gov.hr/suzbijanje-zlocina-iz-mrznje/602>, pristupljeno 27.2.2024.
26. Suzbijanje zločina iz mržnje za 2022., <https://ljudskaprava.gov.hr/suzbijanje-zlocina-iz-mrznje/602>, pristupljeno 27.2.2024.
27. Tripković, Milena, Ekspanzija mržnje: osnovna obilježja masovnih zločina iz mržnje, 2011.,

28. 70 godina Europske konvencije o ljudskim pravima, objavljeno 4.11.2020.,
<https://uredzastupnika.gov.hr/vijesti/70-godina-europske-konvencije-o-ljudskim-pravima/637>, pristupljeno 20.2.2024.

IZVORI I SUDSKA PRAKSA

1. Direktiva 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP, Službeni list EU L 315/57
2. ECHR, *Angelova and Iliev v. Bulgaria*, no. 55523/00, od 26. 7. 2007.
3. ECHR, *Beizaras and Levickas v. Lithuania* od 14. svibnja 2020.
4. ECHR, *Identoba and Others v. Georgia*, no. 73235/12, od 12.5.2015.
5. ECHR, *Menson v. United Kingdom*, no. 47916/99, od 6.5. 2003.
6. ECHR, *M.C. and A.C. v. Romania*, no. 12060/12, 12.7.2016.
7. ECHR, *Nachova and others v. Bulgaria*, no. 43577/98 and 43579/98, od 6.7.2005.
8. ECHR, *Sabalić v. Croatia*, no. 50231/13, od 14.4.2021.
9. ECHR, *Šečić v. Croatia*, no. 40116/02, od 31.5.2007.
10. ECHR, *Škorjanec v. Croatia*, no. 25536/14, od 28.3.2017.
11. Kazneni zakon od 1997., (Narodne novine 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 84/05, 51/01, 111/03, 190/03, 105/04, 71/06),
12. Kazneni zakon (pročišćeni tekst, Narodne novine 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23)
13. Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (pročišćeni tekst MU 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10, 13/17)
14. Prekršajni sud u Zagrebu, PpJ-1949/16, od 8. svibnja 2016.
15. Pravilnik o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve od 31.10.2017. (Narodne Novine, 106/2017)

16. Protokol o postupanju u slučaju zločina iz mržnje od 23.4.2021. (Narodne Novine, 43/2021)
17. Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III Bi-2933/2018, od 19. siječnja 2023.
18. Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira (Narodne Novine, 41/77, 55/89, 05/90, 30/90, 47/90, 29/94, 114/22, 47/23)
19. Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima (pročišćeni tekst, Narodne Novine 117/03, 71/06, 43/09, 34/11, 114/22)
20. Zakon o suzbijanju diskriminacije (pročišćeni tekst, Narodne Novine 85/08, 112/12)